

Vejledning om erstatning for tab af erhvervsevne efter erstatningsansvarsloven

5. februar 2004

1. Indledning

1.1 Arbejdsskadestyrelsens kompetence til at udarbejde vejledende udtalelser

2. Erhvervsevnetab efter erstatningsansvarsloven

3. Skadelidte i arbejde på udtalestidspunktet

3.1 Lønmodtagere

3.1.1 Skadelidte har genoptaget arbejdet med samme eller eventuelt højere løn end før tilskadekomsten.

3.1.2 Skadelidte har genoptaget arbejdet med en mindre løn end før skaden.

3.1.3 Kontraktansatte; fodboldspillere med videre

3.2 Selvstændige erhvervsdrivende

4. Skadelidte er ikke i normalt arbejde på udtalestidspunktet

4.1 Skadelidte modtager dagpenge fra arbejdsløshedskasse

4.2 Skadelidte modtager kontanthjælp

4.3 Skadelidte er sygemeldt og modtager sygedagpenge

4.4 Skadelidte er i gang med revalidering eller omskoling

4.5 Skadelidte er ansat med løntilskud fra kommunen (fleksjob)

4.6 Skadelidte er på efterløn

4.7 Skadelidte modtager førtidspension

4.8 Skadelidte modtager folkepension

4.9 Skadelidte er død

5. Konkurrerende forhold

5.1 Forudbestående forhold

5.2 Efterfølgende forhold (forhold der indtræder efter skaden og inden vores vurdering)

6. Ingen eller svag tilknytning til arbejdsmarkedet

6.1 Sociale forhold

6.2 Indvandrer og flygtninge

6.3 Erstatningsansvarslovens § 8

7. Skader sket før den 1. oktober 1984

7.1 Ulykkesforsikringsloven; Invaliditetsgrad

8. Bilag

1. Indledning

Denne vejledning er udarbejdet af Arbejdsskadestyrelsen på baggrund af styrelsens praksis om vurdering af erhvervsevnetab i private erstatningssager.

Formål

Vejledningen er først og fremmest udarbejdet med henblik på at støtte medarbejderne i Arbejdsskadestyrelsen i deres behandling af private erstatningssager. Vi har dog forsøgt at udarbejde vejledningen på en sådan måde, at også forsikringsselskaber, advokater og skadelidte i et vist omfang kan anvende den.

Da der er tale om en vejledning, er det imidlertid også ensbetydende med, at konkrete forhold i de enkelte sager kan føre til en anden vurdering end beskrevet i denne vejledning.

Hovedområde

Vejledningen beskæftiger sig hovedsageligt med erstatningsansvarsloven (EAL) før ændringerne den 1. juli 2002 og er dermed i vid udstrækning kun relevant i forhold til skader sket mellem den 1. oktober 1984 og den 30. juni 2002. Vi har dog i et vist omfang omtalt ændringerne i EAL fra den 1. juli 2002 i forlængelse af beskrivelsen af vores praksis før den 1. juli 2002.

Vi har i vejledningen henvist til en række lovbestemmelser. Disse er i vidt omfang optrykt i bilagene. Det samme gælder oversigten over den maksimale årsløn og godtgørelse per méngrad for perioden efter den 1. oktober 1984.

1.1 Arbejdsskadestyrelsens kompetence til at udarbejde vejledende udtalelser

Arbejdsskadestyrelsens primære opgave er at træffe afgørelser i arbejdsskadesager. På grund af den erfaring og kompetence, behandlingen af arbejdsskadesager har medført i forhold til vurderingen af personskadesager, afgiver Arbejdsskadestyrelsen efter praksis også vejledende udtalelser i private erstatningssager mod et sagsbehandlingsgebyr. Denne praksis er lovfæstet, jævnfør nedenfor.

Udarbejdelsen af vejledende udtalelser sker efter anmodning fra en af parterne i personskadesagen, men det er ikke et lovmæssigt krav, at en privat erstatningssag skal indsendes til vurdering i Arbejdsskadestyrelsen, sådan som det er tilfældet med arbejdsskadesager.

Vejledende udtalelser i modsætning til afgørelser

Vejledende udtalelser er tænkt som en hjælp til parterne i sagen og er ikke formelle afgørelser. Der findes derfor ikke mulighed for at indbringe resultatet af den vejledende udtalelse for Ankestyrelsen som ankeinstans, sådan som det er tilfældet med afgørelser i arbejdsskadesager. I tilfælde af fortsat uenighed mellem parterne hører den endelige afgørelse under domstolene.

Begrundelsespligt

Da vejledende udtalelser ikke er formelle afgørelser i forvaltningslovens forstand, er vi ikke forpligtede til at begrunde vores udtalelser efter forvaltningsloven. I overensstemmelse med god forvaltningsskik vil vi dog altid begrunde vores udtalelser og efterfølgende afklare eventuelle tvivlsspørgsmål ved uddybende forklaringer.

Efter ændringen af EAL er vi pålagt begrundelsespligt efter forvaltningslovens § 24 i sager, der vedrører skader fra 1. juli 2002, jævnfør EAL § 10, stk. 2.

Center for private forespørgsler

Siden 1998 har behandlingen af private erstatningssager været udskilt til en særlig afdeling i Arbejdsskadestyrelsen, som kun beskæftiger sig med vejledende udtalelser. Afdelingen modtager årligt omkring 5.000 anmodninger om vejledende udtalelser, hvoraf de fleste kommer fra forsikringsselskaber og i mindre udstrækning fra advokater, Erstatningsnævnet, Patientskadeankenævnet og private.

Hvad udtaler vi os om

Vi afgiver efter anmodning vejledende udtalelser om mén, erhvervsevnetab, medicinsk invaliditet, ulykkesforsikringslovens invaliditetsbegreb og stationærtidspunktet. Vi udtaler os normalt i forhold til konkrete skadestilfælde, hvilket medfører, at vi samtidig vil foretage en vurdering af årsagssammenhængen mellem den konkrete ulykke og skadelidtes helbredsgener.

Afviste erhvervs sygdomssager

Vi kan dog, hvis forespørgeren ønsker det, eller andre forhold gør det nødvendigt, foretage en vurdering af méngrad og erhvervsevnetab som følge af en bestemt lidelse uden at vurdere, hvad der er årsag til lidelsen. Det mest almindelige eksempel er sager vedrørende lidelser, som ikke har kunnet anerkendes efter arbejdsskadesikringsloven (ASL) som erhvervs sygdomme. Hvis skadelidte kan sandsynliggøre sammenhængen mellem arbejdspåvirkningen og lidelsen og samtidig kan bevise, at arbejdsgiveren har handlet ansvarspådragende, kan der være et erstatningskrav efter erstatningsansvarsloven.

Denne vejledning vil i al væsentlighed kun behandle spørgsmål om vurdering af erhvervsevnetab.

Hjemmel

Lovgrundlaget for vores mulighed til at kunne afgive vejledende udtalelser findes i EAL § 10 og i arbejdsskadesikringslovens (ASL) § 81.

I henhold til EAL § 10 kan såvel skadelidte som skadevolder indhente en vejledende udtalelse fra Arbejdsskadestyrelsen om fastsættelse af méngraden og erhvervsevnetabet.

ASL § 81 giver Arbejdsskadestyrelsen kompetence til, efter anmodning at afgive udtalelse om personskadesager, som ikke er omfattet af ASL (arbejdsskader).

Sagsbehandlingsgebyr

Gebyret for behandlingen af en privat erstatningssag udgør per 1. januar 2003 kr. 5.000 og reguleres én gang årligt. Gebyret dækker ikke eventuelle udgifter til at indhente yderligere oplysninger (speciallægeerklæringer), som vi måtte anse for at være nødvendige for vurderingen af sagen.

2. Erhvervsevnetab efter erstatningsansvarsloven

Efter erstatningsansvarslovens § 5 vil en skadelidte have ret til erstatning for tab af erhvervsevne, hvis en personskade varigt har nedsat skadelidtes evne til at skaffe sig indtægt ved arbejde. Der er principielt tale om et rent økonomisk kriterium, og den medicinske følge af skaden vil ikke have betydning for vurderingen af, om skadelidte er berettiget til erstatning for tab af erhvervsevne, jævnfør dog EAL § 8.

Økonomisk vurdering

Erstatningen gives som økonomisk kompensation for den varige lønnedgang, som personskaden har medført. Ved bedømmelsen af enhver privat

erstatningssag må Arbejdsskadestyrelsen foretage en vurdering af skadelidtes erhvervsmæssige muligheder uden skaden og sammenholde dette med en vurdering af skadelidtes erhvervsmæssige muligheder med skaden. Den eventuelle procentuelle nedgang i skadelidtes lønindtægt i de 2 situationer udgør erhvervsevnetabet.

Eksempel 1: Skadelidte må antages at ville have tjent i gennemsnit kr. 250.000 årligt indtil pensioneringen, såfremt personskaden ikke var indtruffet. På grund af skaden må det antages, at skadelidte nu kun er i stand til at tjene i gennemsnit kr. 200.000 årligt indtil pensioneringen. Erhvervsevnetabet udgør den procentvise nedgang i løn mellem de 2 erhvervsmæssige situationer:

250.000 – 200.000 kr.

----- X 100 = 20 procent

250.000 kr.

Sammenligningsgrundlaget

Ved vurderingen af, om en personskade har medført en varig nedsættelse af erhvervsevnen, må vi således tage udgangspunkt i, hvad skadelidte måtte antages at have tjent, hvis personskaden ikke var indtruffet. Dette indebærer, at vi må foretage et skøn over, hvorledes skadelidtes erhvervsmæssige situation frem til pensioneringen ville være forløbet uden skaden.

Dette skal sammenlignes med en prognose over skadelidtes erhvervsmæssige forløb frem til pensioneringen, nu hvor skaden er indtruffet.

Tabsbegrænsningspligt

Vurderingen af skadelidtes erhvervsmæssige muligheder med skaden foretages i forhold til det arbejde, som skadelidte med rimelighed kan forlanges at påtage sig, jævnfør EAL § 5, stk. 2. Bestemmelsen beskriver den tabsbegrænsningspligt, der påhviler skadelidte. Skadelidte er således ikke berettiget til 100 procent erhvervsevnetab, selvom han er uarbejdsdygtig inden for sit specifikke erhverv, hvis han er i stand til at varetage arbejde inden for andre erhvervsområder.

Erstatningsberegning, EAL § 6

Beregningen af erstatningen for tab af erhvervsevne sker efter EAL § 6. Erstatningen fastsættes til et kapitalbeløb, der udgør skadelidtes årsløn ganget med en faktor på 6 og herefter ganget med erhvervsevnetabsprocenten vurderet efter EAL § 5. For skader sket fra den 1. juli 2002 er faktoren, der skal ganges med 10.

Årsløn, EAL § 7

Årslønnen fastsættes som udgangspunkt på baggrund af skadelidtes indtægt de sidste 12 måneder før datoen for skaden, jævnfør EAL § 7, stk. 1. Har indtægten de sidste 12 måneder før skaden ikke givet et dækkende billede af værdien af skadelidtes arbejdskraft på skadestidspunktet, skal årslønnen i stedet fastsættes skønsmæssigt, jævnfør EAL § 7, stk. 2. Dette kan for eksempel være tilfældet, hvis skadelidte er blevet færdiguddannet eller har skiftet til et bedre lønnet arbejde kort tid før ulykken.

Skønnet skal som ovenfor nævnt være udtryk for værdien af skadelidtes arbejdsevne på tidspunktet for tilskadekomsten. Det vil sige, at årslønnen i det nævnte tilfælde vil blive fastsat til den årsindtægt, skadelidte ville have haft, hvis han havde været ansat som uddannet eller haft det bedre lønnede arbejde i et år.

Eksempel 2: Årslønnen er blevet fastsat til 300.000 kr. og erhvervsevnetabet er blevet vurderet til 65 procent. Erstatningen kan herefter beregnes til:

65

----- X 300.000 kr. X 6 = 1.170.000 kr.

100

Vi udmåler ikke erstatningen

Vi har ikke hjemmel til at foretage beregningen af erstatningens størrelse eller fastsætte årslønnen.

Skat

Erstatning for tab af erhvervsevne og ménerstatning er skattefrie og i øvrigt beskyttet mod kreditorforfølgelse, hvis skadelidte holder erstatningen adskilt fra sine øvrige formueforhold, jf. RPL § 513. Erstatning for tabt arbejdsfortjeneste er derimod skattepligtig efter de almindelige regler om indkomstbeskatning.

Arbejde i hjemmet

Arbejde i hjemmet ligestilles med erhvervsindkomst, jævnfør EAL § 1, stk. 3. Det betyder dog ikke, at vi skal foretage en vurdering af erhvervsevnetabet efter EAL § 5 for skadelidte, som helt, eller i det væsentligste, udnytter deres erhvervsevne ved arbejde i hjemmet.

Hjemmegående, børn og unge underuddannelse, EAL § 8

For denne gruppe af skadelidte, for unge under uddannelse og for børn beregnes erstatning for tab af erhvervsevne efter EAL § 8. I medfør af denne bestemmelse fastsættes erstatning for tab af erhvervsevne efter en fast skala, som tager udgangspunkt i størrelsen af méngraden. Der ydes ikke erstatning for tab af erhvervsevne efter EAL § 8, når méngraden er mindre end 15 procent.

Erhvervsevnetabet for børn og unge vil dog skulle vurderes efter reglerne i EAL § 5, hvis det er muligt at skønne over, hvordan den erhvervsmæssige situation ville have været uden skaden. Dette vil for eksempel være tilfældet for unge, der modtager løn for at stå i lære til en håndværksmæssig uddannelse. Vi har ikke lovhjælp til at vurdere, om en konkret skadelidte er omfattet af personkredsen i EAL § 8.

EAL § 8 efter 1. juli 2002

For skader indtrådt fra 1. juli 2002 vil EAL § 8 kun omfatte børn under 15 år. Beregningen af erstatning vil ske ud fra méngraden, der skal ganges med faktor 10 og herefter ganges med 276.000 kr. Beløbet reguleres en gang årligt. Andre personer, der på skadestidspunktet anvender erhvervsevnen til arbejde, som ikke giver lønindtægt, vil skulle have erhvervsevnetabet vurderet efter den almindelige bestemmelse i EAL § 5.

Nedsættelse af erstatning på grund af alder

I henhold til EAL § 9, stk. 1 nedsættes erstatningen med 8½ procent for hvert år, skadelidte er ældre end 55 år ved skadens indtræden. Det hænger sammen med, at den erhvervsaktive periode for langt de fleste ophører på det tidspunkt, hvor folkepensionsalderen er nået, altså 67 år (65 år for personer, som er fyldt 60 efter den 1. juli 1999). Derfor nedsættes erstatningen forholdsmæssigt over de sidste 12 erhvervsaktive år.

Den skematisk nedsættelse af erstatningen kan fraviges, hvis der er grundlag for at antage, at skadelidte ville have været erhvervsaktiv efter det fyldte 67. år (65. år), jævnfør EAL § 9 stk. 2.

EAL § 9 efter 1. juli 2002

For skader sket den 1. juli 2002 eller senere vil reduktionen af erstatningen i stedet blive nedsat med 1 procent for hvert år, skadelidte var mere end 29 år på skadestidspunktet. Hvis skadelidte var fyldt 55 år på skadestidspunktet, nedsættes erstatningen med yderligere 2 procent for hvert år, skadelidte var ældre end 54 år.

Stationærtidspunktet

Skadelidtes krav på erstatning for tab af erhvervsevne opstår på det tidspunkt, hvor helbredstilstanden er blevet stationær, jævnfør EAL § 5, stk. 1. Stationærtidspunktet er det tidspunkt, hvorefter der ikke kan forventes en yderligere, blivende bedring af helbredstilstanden.

Selvom skadelidte således har krav på en opgørelse af sit erhvervsevnetab på stationærtidspunktet, så vil det som regel ikke være muligt at imødekomme dette i praksis. Vi har pligt til at sørge for, at vurderingen af erhvervsevnetabet sker på et forsvarligt grundlag, og det vil som regel ikke kunne lade sig gøre at oplyse sagen tilstrækkeligt inden stationærtidspunktet. Hovedparten af de sager, vi bliver anmodet om at vurdere, vil vi ofte først modtage, efter stationærtidspunktet er indtrådt, og sagerne er oftest ikke fuldt oplyste, når vi modtager dem. Vi vil derfor efterfølgende skulle indhente de oplysninger, som skønnes relevante for vores vurdering af sagen.

Vi skal også tage hensyn til omstændigheder, som er indtrådt efter stationær-tidspunktet, jævnfør U1998.486V:

U1998.486V

Vi havde vurderet skadelidtes erhvervsevnetab efter EAL § 5 til 50 procent. Skadelidte kom imidlertid i arbejde, inden erstatningsansvarssagen var endeligt afsluttet. Vi vurderede derfor, efter ny forelæggelse, erhvervsevnetabet til mindre end 15 procent. Landsretten tiltrådte, at erhvervsevnetabet skulle vurderes til mindre end 15 procent, da vurderingen skulle foretages på baggrund af forholdene på afgørelsestidspunktet, og skadelidte på dette tidspunkt ikke kunne godtgøre at have lidt et varigt indtægtstab.

Revalidering

Vi har imidlertid ikke hjemmel til at udsætte sagen for at afvente et eventuelt revalideringsforløb eller for at få erfaringer om skadelidtes erhvervsforløb. Den vejledende udtalelse må derfor afgives på det tidspunkt, hvor vi har fået alle de oplysninger, der på relevant vis kan medvirke til at give et så realistisk skøn som muligt over den erhvervsmæssige situation med og uden skaden.

Med ændringen af erstatningsansvarsloven skal der ved vurderingen af erhvervsevnetabet tages hensyn til revalideringsmuligheder. Det betyder, at vi for skader indtrådt fra den 1. juli 2002 ofte vil kunne afvente resultatet af et revalideringsforløb. Vil revalideringsforløbet ikke blive afsluttet inden for 2 år, vil vi kunne afgive en midlertidig udtalelse om erhvervsevnetabet, se nærmere herom i [afsnit 4.4](#).

Genoptagelse af skader fra før 1. juli 2002

Er en personskadesag afsluttet, så har skadelidte kun mulighed for at få genoptaget sin sag, hvis der er sket uforudsete ændringer i hans eller hendes helbredstilstand. Ændringerne i helbredstilstanden skal typisk samtidig have medført en højere méngrad end først vurderet, jævnfør EAL § 11.

Hvis helbredstilstanden ikke er blevet uforudset forværret, kan skadelidte altså ikke få genoptaget sin personskadesag og dermed få yderligere erstatning, selvom nedsættelsen af erhversevnen er større end antaget ved sagens første afslutning.

Vi har ikke lov hjemmel til at udtale os om, i hvilket omfang betingelserne for genoptagelse i EAL § 11 er opfyldt. Bestemmelsen har alligevel stor betydning for vores vurdering af erhversevnetabet. Begrænsningen i skadelidtes muligheder for genoptagelse medfører, at vi ikke kan foretage vurdering af erhversevnetabet på baggrund af situationen på udtalestidspunktet, men må skønne over det fremtidige erhvervsmæssige forløb.

De begrænsede genoptagelsesmuligheder betyder, at skadelidte ikke vil kunne få yderligere erstatning for tab af erhversevne, selvom erhversevnetabet viser sig at være større end antaget på afgørelsestidspunktet, hvis der ikke samtidig er sket en forværring i skadelidtes helbredstilstand.

Ændring af mulighed for genoptagelse med ny EAL

Erstatningsansvarsloven er også på dette punkt ændret med virkning for skader, der er sket den 1. juli 2002 eller senere. Efter ændringen af EAL kan en personskadesag på skadelidtes begæring genoptages, hvis sagens faktiske omstændigheder ændrer sig væsentligt i forhold til dem, der blev lagt til grund ved sagens afslutning. Det betyder, at skadelidte nu har mulighed for at få yderligere erstatning for tab af erhversevne, hvis erhversevnetabet viser sig at være større end først antaget, uanset om helbredstilstanden har ændret sig.

3. Skadelidte i arbejde på udtalestidspunktet

Er den skadelidte i arbejde på det tidspunkt, hvor vi afgiver vejledende udtalelse, vil vi som oftest kunne anvende oplysningerne om den aktuelle arbejdsindkomst til vurderingen af erhversevnetabet.

Dette gælder, uanset om den skadelidte har genoptaget sit tidligere arbejde eller andet arbejde, og uanset om skadelidte er selvstændig eller lønmodtager. Da vurderingen af erhversevnetabet for lønmodtagere og selvstændige erhvervsdrivende i praksis indebærer forskellige indgangsvinkler, har vi behandlet spørgsmålet om selvstændige erhvervsdrivende i et særskilt afsnit ([afsnit 3.2](#)).

3.1 Lønmodtagere

Ved vurderingen af erhversevnetabet vil vi tage udgangspunkt i en sammenligning mellem den indtægt, som den skadelidte ville have haft uden sin tilskadekomst, og den indtægt, skadelidte har efter genoptagelsen af arbejdet.

Avancement

Det betyder, at vi vil tage hensyn til oplysninger om forestående avancementer eller lønforhøjelser, som skadelidte ville have haft uden skaden. Vi må imidlertid stille relativt strenge krav til dokumentationen for tabte avancementsmæssige muligheder, sådan at der skal være tale om konkrete og nært forestående forfremmelser eller lønforhøjelser, som kan bekræftes af arbejdsgiveren. Mere generelle forhold omkring begrænsninger i skadelidtes avancementsmæssige muligheder vil vi normalt ikke kunne tillægge større betydning.

Kender vi ikke den indtægt, skadelidte ville have haft uden skaden, så vil vi normalt tage udgangspunkt i et gennemsnit af indtægten de sidste 3 år før skaden, når vi skal skønne over den erhvervsmæssige situation uden skaden.

Har skadelidte fået nyt arbejde eller lønforhøjelse inden for kortere tid før sin tilskadekomst, vil vi normalt anvende lønnen på skadestidspunktet.

Opregulering før sammenligning

Ved sammenligningen mellem den aktuelle lønindtægt og den tidligere indtægt vil vi før sammenligningen opregulere den tidligere indtægt til nutidsværdi. Opregulering sker for at tage højde for generelle lønstigninger på arbejdsmarkedet. Beregningen af den opregulerede indtægt sker på følgende måde:

Eksempel 3: Skadelidte har i det sidste år før skaden, 1998, haft erhvervsarbejde. Han har efter skaden genoptaget arbejdet, og vi kender indtægten for 2001. Før vi kan sammenligne indtægterne for de 2 år, må vi opregulere 1998-indtægten til 2001-værdi:

Lovens maksimale årsløn 2001

----- X Indtægt 1998 = opreguleret indtægt 1998

Lovens maksimale årsløn 1998

Den maksimale årsløn reguleres årligt efter reglerne i EAL § 15. Oversigt over lovens maksimale årsløn er optrykt i bilagene.

3.1.1 Skadelidte har genoptaget arbejdet med samme eller eventuelt højere løn end før tilskadekomsten

Hvis den skadelidte har genoptaget arbejdet og tjener det samme, som han gjorde før skaden, vil der normalt ikke være grundlag for erstatning for erhversevnetab på 15 procent eller derover.

Eksempel 4: En 55-årig assurandør får en nakkedistorsion med lokale smerter og lettere hukommelses- og koncentrationsproblemer. Han genoptager efter 4 måneder sit hidtidige arbejde. Ifølge sammenligning mellem årsopgørelser for årene umiddelbart før skaden og lønsedler efter skaden er der ingen lønnedgang. Vi vurderer erhversevnetabet til mindre end 15 procent, da der ikke er sandsynliggjort en varig lønnedgang som følge af skaden.

Dette gælder, selvom skadelidte har måttet skifte til en anden arbejdsgiver eller har fået andre opgaver på sin arbejdsplads.

Eksempel 5: En 27-årig lagerassistent pådrager sig et lettere lænderygtraume med følger i form af daglige, lokale smerter. Skadelidte har måttet skifte arbejdsplads, således at hun nu er fritaget for rygbelastende arbejdsfunktioner. Lønnen er uændret i forhold til før skaden. Erhvervsevnetabet vurderes til mindre end 15 procent, da skadelidte ikke har lidt et varigt indtægtstab efter skaden.

Fremtidigt perspektiv

Vi må ved vurderingen af erhvervsevnetabet for skader sket før den 1. juli 2002 imidlertid også foretage en vurdering af, om skadelidte gennem hele sin erhvervsaktive periode vil være i stand til at fortsætte med den aktuelle arbejdsindsats.

Risiko for senere indtægtstab

Foreligger der således konkret risiko for, at den skadelidte, uden at der sker forværring af helbredstilstanden, ikke vil være i stand til at bibeholde den aktuelle indkomst, kan der være grundlag for erstatning for tab af erhvervsevne. Skønner vi, at der er en risiko for, at den skadelidte må gå ned i tid eller vil udtræde af arbejdsmarkedet på et tidligere tidspunkt, end det ville være tilfældet uden skaden, kan vi undtagelsesvis vurdere, at der må gives et erhvervsevnetab. Erhvervsevnetabet vurderes i disse tilfælde normalt til 15, 20 eller 25 procent.

Ved vurderingen af, om der foreligger en konkret risiko for, at skadelidte set i et mere varigt perspektiv vil få en nedgang i indtægten, vil vi normalt tage følgende forhold i betragtning:

1. Skadens art og omfang
  - Har skaden et meget betydeligt omfang, kan det tale for, at skadelidte på sigt må opgive at arbejde i det nuværende omfang.
  - Det samme kan gøre sig gældende, hvis skaden set i forhold til skadelidtes specielle erhverv er særligt begrænsende, og der derfor kan foreligge en formodning om, at skadelidte som følge heraf senere vil få en nedgang i sin indtægt. Dette vil dog kun være tilfældet, hvis skadelidte med skaden ikke vil kunne få andet arbejde med tilsvarende aflønning.
2. Skaden har påvirket den erhvervsmæssige situation, men ikke medført en indtægtsnedgang.
  - Skadelidte har måttet skifte arbejdsopgaver (skånehensyn), og dette medfører, at skadelidte er truet i sit erhverv både i det nuværende arbejde og mere generelt.
  - Skadelidte har efter genoptagelsen af arbejdet haft sygedage på grund af skaden og i øvrigt haft vanskeligt ved at klare arbejdet i det nuværende omfang.

Eksempel 6: En 23-årig kok får brud på højre håndled og venstre underben, som heler med klager over belastningssmerter i håndledet, smerter og ustabilitetsgener i venstre knæ og nedsat bevægelighed. Skadelidte genoptager arbejdet som kok uden indtægtstab, men angiver at have besvær med at klare det. Vi skønner, at skadelidte med den pågældende skade må anses for på længere sigt at være truet i sit erhverv og i andet fysisk betonet arbejde. Vi vurderer erhvervsevnetabet til skønsmæssigt 15 procent.

Eksempel 7: En 37-årig togfører pådrager sig skader på højre arm og begge ben med smerter, problemer med længere tids arbejde siddende eller stående og nedsat gangfunktion. På grund af skaden er skadelidte blevet flyttet til kun at have morgenvagter, fordi han har færrest gener tidligt på dagen. Skadelidte oplyser i øvrigt, at han ikke har overskud til andet end arbejde, og det fremgår supplerende, at han har haft 12 sygedage inden for de seneste 6 måneder. Vi vurderer, at der foreligger en nærliggende risiko for, at skadelidte ikke varigt vil kunne arbejde fuld tid. Erhvervsevnetabet vurderes til 15 procent.

Eksempel 8: En 45-årig postomdeler brækker 2 lændehvirvler og har efterfølgende konstante rygsmerter og nedsat bevægelighed. Skadelidte genoptager sit arbejde som postomdeler, men har over 2 år haft i alt 80 sygedage efter genoptagelsen af arbejdet. Han oplyser, at han har vanskeligt ved at klare arbejdet. Vi skønner, at skadelidte sandsynligvis ikke vil kunne bibeholde normal tilknytning til arbejdsmarkedet frem til den forventede pensionsalder, og at der derfor er en risiko for et senere indtægtstab. Vi vurderer erhvervsevnetabet til 20 procent, svarende cirka til sygedagenes andel af den samlede arbejdstid over de sidste 2 år.

Eksempel 9: En 45-årig skibsbygmester får amputeret sit venstre ben på låret og bliver udstyret med en protese, der ikke er helt velfungerende. På skadestidspunktet er han ansat i en tidsbestemt kontrakt med en årsløn på 360.000 kr. Det fremgår af stillingsbeskrivelsen, at skibsbygmesterarbejde i nogen udstrækning er benbelastende, da en betydelig del af arbejdet indebærer overvågning og instruktion på byggepladsen. Skadelidte genoptager arbejdet efter 9 måneders sygdom og genoptræning, men arbejder under skånsomme vilkår. Skadelidte får oplyst, at han ved kontraktens udløb muligvis ikke kan fortsætte på grund af skånebehovene. Selvom skadelidte endnu ikke har lidt et indtægtstab, vurderer vi, at skadelidte formentlig ikke vil kunne opnå og fastholde en stilling som skibsbygmester i fuldt normalt omfang. Vi vurderer, at skadelidte vil kunne arbejde som skibsbygmester på omkring ¾ tid eller i ikke benbelastende arbejde på fuld tid med en mindre løn end før skaden. Erhvervsevnetabet vurderes til 25 procent.

Ny EAL § 11

Med indførelsen af de udvidede genoptagelsesmuligheder for skader sket fra 1. juli 2002 vil der ikke være det samme behov for at give erhvervsevnetab for den nærliggende risiko for et fremtidigt indtægtstab. Ændringen af EAL § 11 giver skadelidte mulighed for at få genoptaget personskadesagen, hvis de erhvervsmæssige oplysninger, der er lagt til grund for vurderingen af erhvervsevnetabet,

ændrer sig væsentligt. En ændring af den erhvervsmæssige situation, som betyder en varig lønnedgang, vil opfylde betingelserne for genoptagelse af sagen.

Vi vil derfor vurdere erhvervsevnetabet til mindre end 15 procent, hvis skadelidte har genoptaget arbejdet uden lønnedgang, selvom der foreligger en eventuel risiko for et senere indtægtstab. Indtræder indtægtstabet, har skadelidte mulighed for at få genoptaget sagen og få yderligere erstatning. Indtræder indtægtstabet ikke, så er skadelidte ikke berettiget til erstatning for tab af erhvervsevne.

3.1.2 Skadelidte har genoptaget arbejdet med en mindre løn end før skaden

Selvom den skadelidte har genoptaget arbejdet efter sin tilskadekomst, kan hans løn være nedsat i forhold til lønnen før skaden. Dette kan være forårsaget af flere faktorer, som oftest, at:

- Skadelidte er gået ned i tid,
- Skadelidte er gået fra akkordarbejde til timelønsarbejde, eller
- Skadelidte har fået nyt arbejde eller har måttet skifte erhverv til lavere løn.

Ved vurdering af erhvervsevnetabet må vi forholde os til, om de omstændigheder, som har medført lønnedgangen, skyldes skaden, eller om der helt eller delvist er andre årsager til lønnedgangen.

Varigt indtægtstab

Vi må endvidere foretage en vurdering af, om lønnedgangen er udtryk for det varige indtægtstab. Omfanget af lønnedgangen på udtalestidspunktet er derfor ikke nødvendigvis afgørende for fastsættelsen af erhvervsevnetabet.

Eksempel 10: En 29-årig tømrer pådrager sig en hjernerytelse med hovedpinetendens og lette hukommelses- og koncentrationsproblemer. Skadelidte bliver afskediget fra sit arbejde på grund af sygdomsforløbet, og da han efter 6 måneder bliver raskmeldt, kan han ikke umiddelbart få ansættelse som tømrer. Skadelidte tager i stedet arbejde som ufraglært arbejdsmand med en lønnedgang på 35 procent i forhold til før skaden. Vi mener, at skadelidte også vil kunne arbejde som tømrer, og at den nuværende lønnedgang er midlertidig og ikke skyldes skaden, men manglen på arbejde inden for tømrerhvervet. Erhvervsevnetabet vurderes til mindre end 15 procent.

Lønnedgang mindre end 15 procent

Er lønnedgangen på mindre end 15 procent, vil vi normalt vurdere erhvervsevnetabet til mindre end 15 procent. Hvis lønnedgangen er tæt på 15 procent, og må den antages varigt at være mindst af denne størrelse, vil vi kunne give et erhvervsevnetab på 15 procent.

Ved vurderingen af, om der i disse tilfælde gives et erhvervsevnetab, vil vi også tillægge en eventuel risiko for en mulig, yderligere lønnedgang betydning. Der vil næppe blive stillet så store krav til risikoens beskaffenhed som i de tilfælde, hvor skadelidte ikke har haft noget indtægtstab.

Eksempel 11: En 51-årig ufraglært fabriksarbejder får en skulderskade med smerter og nedsat bevægelighed. Skadelidte er efter genoptagelsen af arbejdet ikke i stand til at varetage sine sædvanlige funktioner ved maskinerne, men får andet, lettere forefaldende arbejde. I forbindelse med ændringen af arbejdsområdet går skadelidte 12 procent ned i løn. Det skønnes, at indtægtstabet er varigt, og at der foreligger en vis risiko for yderligere lønnedgang. Vi vurderer erhvervsevnetabet til 15 procent.

Har skadelidte fået en nedgang i lønnen på 15 procent eller derover, vil erhvervsevnetabet normalt kunne fastsættes til den procentuelle forskel på den aktuelle løn og lønnen før skaden opreguleret.

Eksempel 12: En 36-årig slagteriarbejder pådrager sig et håndledsbrud med følger i form af belastningssmerter og nedsat bevægelighed. Skadelidte kan ikke genoptage sit arbejde i udsæringen (akkordarbejde), hvor han de sidste 3 år før skaden har haft en gennemsnitlig opreguleret indtægt på 330.000 årligt. Skadelidte bliver ansat i et ikke håndledsbelastende fuldtidsarbejde på slagteriet med en årsløn på 220.000, hvilket skønnes at være et realistisk udtryk for værdien af hans arbejdsevne efter skaden. Erhvervsevnetabet fastsættes til forskellen mellem den gennemsnitlige opregulerede løn før skaden og den nuværende løn, altså 1/3 svarende til 35 procent i erhvervsevnetab.

Erhvervsevnetabet vil dog efter de ovenfor beskrevne forhold kunne vurderes højere eller lavere end den indtægtsnedgang, som er kendt på tidspunktet for vores udtalelse.

3.1.3 Kontraktansatte - fodboldspillere med videre

Hvis skadelidte på skadestidspunktet arbejder inden for et erhverv, hvor han i en begrænset tidsmæssig udstrækning har en særlig høj lønindkomst, så må der tages hensyn hertil ved vurdering af erhvervsevnetabet.

Det typiske eksempel er professionelle sportsudøvere, som i den tid, hvor der er mulighed for at være professionel, kan have en meget betydelig lønindkomst. Efterfølgende vil de skulle arbejde på lige vilkår med resten af arbejdsstyrken.

Har skadelidte som følge af skaden måttet opgive sin professionelle sportskarriere i utide, vil der som oftest være lidt et indtægtstab i den periode, som sportskarrieren er blevet afkortet med. Hvorvidt skadelidte også vil få et indtægtstab efter karrierens ophør, vil afhænge af normale betragtninger om erhvervsevnetabet.

Ved vurderingen af erhvervsevnetabet i disse tilfælde må der således skønnes over, hvilken årlig indkomst skadelidte må forventes at ville kunne få i tiden som professionel, og i hvilken tidsperiode skadelidte ville have været professionel. Dette skal lægges sammen med den indtægt, som skadelidte måtte forventes at ville have fået efter sin sportskarriere frem til pensionsalderen. Dette skal så sammenholdes med den erhvervsmæssige indtægt, skadelidte må antages at kunne have frem til pensionsalderen med skaden. Indtægtsnedgangen i de to situationer vil være udtryk for erhvervsevnetabet.

Det er normalt, at fodboldspillere kan forventes at have en aktiv karriere frem til de fylder 35 år. Vi vil som udgangspunkt anvende denne aldersgrænse, men vi vil ud fra konkrete hensyn kunne afvige fra udgangspunktet.

Eksempel 13: En 25-årig fodboldspiller brækker venstre lårben og pådrager sig en skade på knæet, som efter genoptræning fortsat er ustabil og medfører belastningssmerter. Han er ikke i stand til at genoptage sin karriere som fodboldspiller, men aflønnes ifølge sin kontrakt med fast løn i endnu 2 år. Ifølge arbejdsgiveren kunne skadelidte forvente fornyelse af sin kontrakt for en 5-årig periode med en fast månedlig gage på omkring kr. 50.000. Det må forventes, at skadelidte vil kunne varetage et ikke benbelastende arbejde, hvor han som ufaglært forventeligt vil kunne tjene omkring kr. 200.000 årligt. Skadelidtes lønindtægt frem til pensionering uden skaden kan skønsmæssigt opgøres, som 8 år af cirka kr. 600.000 samt 30 år af cirka kr. 200.000, i alt cirka kr. 11.000.000. Den forventede lønindkomst med skaden kan opgøres til skønsmæssigt 38 år af cirka kr. 200.000 eller i alt cirka 8.000.000. Erhvervsevnetabet vurderes med udgangspunktet i den skønnede lønnedgang til skønsmæssigt 25 procent.

Der foreligger ingen fast praksis for andre grupper af sportsudøvere, og vi må her skulle afklare, hvad der er den normale alder for afslutningen af en professionel karriere inden for den pågældende sportsgren.

3.2 Selvstændige erhvervsdrivende

Selvstændig erhvervsvirksomhed kan defineres som udøvelsen af økonomisk virksomhed for egen regning og risiko. Selvstændig erhvervsvirksomhed er et alternativ til lønmodtagerarbejde, men resultatet af driften er ikke, som det gør sig gældende for lønarbejde, nødvendigvis udtryk for værdien af skadelidtes arbejdsindsats. Driftsresultatet er også udtryk for forrentningen af den investerede kapital og skadelidtes risikovillighed.

Personlig drevet virksomhed

Selvstændig erhvervsvirksomhed kan drives enten som personligt ejet virksomhed eller i selskabsform. Den personligt ejede virksomhed er ikke en selvstændig juridisk enhed, og skadelidte hæfter med hele sin formue for virksomhedens drift. Virksomhedens resultat er således en del af skadelidtes personlige indkomst- og formueforhold, og overskuddet af virksomhedsdriften kan sidestilles med lønindtægt og forrentning af den investerede kapital.

Virksomhed i selskabsform

Drives virksomheden i selskabsform, typisk A/S eller ApS, så er virksomheden en selvstændig juridisk enhed, som kun hæfter med selskabsformuen (egenkapitalen). Skadelidtes indkomst- og formueforhold eksisterer altså uafhængigt af selskabsformuen. Hvis skadelidte udfører arbejde for sit selskab som direktør eller andet, så skal han ansættes og have løn, som enhver anden ansat i virksomheden. Har virksomhedsdriften herudover givet et overskud, kan dette udbetales til skadelidte som udbytte eller opspares i virksomheden til senere udbetaling.

Vurderingen af erhvervsevnetabet for selvstændige erhvervsdrivende sker efter de almindelige regler i EAL § 5, hvilket vil sige, at vi sammenholder det forventede resultat af skadelidtes erhvervsindkomst uden skaden med en prognose over skadelidtes muligheder for at have erhvervsindkomst med skaden.

Opgørelsen af indkomsten

Hvis skadelidte er selvstændig erhvervsdrivende, er opgørelsen af skadelidtes erhvervsindkomst før og efter skaden afhængig af, hvilken selskabsform skadelidte har valgt. Har skadelidte valgt at drive personligt ejet virksomhed kan resultatet af virksomhed være udtryk for skadelidtes erhvervsindkomst.

Hvis skadelidte driver virksomhed i selskabsform, så kan hans erhvervsindkomst bestå af den udbetalte løn fra selskabet samt selskabets overskud (resultat før renter). Det er uden betydning for opgørelsen af indkomsten, om skadelidte har valgt at lade overskuddet udbetale som udbytte, eller om overskuddet er blevet overført til senere udbetaling.

Har den skadelidte efter ulykken fortsat sin drift af virksomheden, vil vi normalt foretage vurderingen med udgangspunkt i driftsresultatet i de sidste 3-5 år før skaden og sammenholde dette med driftsresultatet efter skaden.

Resultat før renter

Ved fastlæggelsen af driftsresultatet før og efter skaden vil vi indhente driftregnskabet og tage udgangspunkt i resultatet før renter. Renteudgifterne og renteindtægterne skal principielt holdes udenfor vurderingen, da disse poster vedrører den finansiering af virksomheden, som den skadelidte har valgt, og ikke vedrører selve driften af virksomheden.

For de selvstændige erhvervsdrivende er vurderingen af, om indtægten er blevet påvirket af skaden, ofte vanskelig. Vurderingen vanskeliggøres af, at driften af en selvstændig virksomhed ofte vil være påvirket af en række eksterne faktorer, som ikke er betinget af skaden, så som konjunkturforskel, konkurrenceforhold, produktudvikling med videre.

Variation i indtjeningen

Vi vil ved brugen af driftsresultaterne korrigerer for forskelle, som må antages at skyldes forhold, der er skaden uvedkommende.

Udskiftning af anlægsaktiver

For eksempel kan udskiftningen af større anlægsaktiver så som biler, maskiner og bygninger påvirke resultatet af virksomhedsdriften. Større aktiver afskrives normalt over en årrække. Sker der udskiftning af aktiver, som regnskabsmæssigt har været fuldt afskrevet, vil udskiftningsåret og de efterfølgende år adskille sig fra tidligere regnskabsår, hvor afskrivningsudgiften ikke har været posteret. Herudover kan resultatet være påvirket af avance eller tab i forbindelse med salg af det udskiftede aktiv. Dette vil være udtryk for, at aktivet er blevet afskrevet for hurtigt eller for langsomt i forhold til aktivets værditab ved brugen. Hvis dette er tilfældet, skal der korrigeres herfor ved udjævning af det samlede værditab over den periode, hvor aktivet har været i brug.

Vedligeholdelsesudgifter og ekstraordinære poster

Ligeledes vil udskydelsen af vedligeholdelsesudgifter og ekstraordinære poster kunne påvirke resultatet. Udskydelsen af vedligeholdelsesudgifter kan være begrundet i skattemæssige forhold, således at udgiftsposten lægges i det regnskabsår, hvor det medfører den laveste beskatning af den samlede virksomhedsdrift. Opgørelsen af skadelidtes erhvervsindkomst skal ske således, at der tages hensyn til, om virksomhedsresultatet er påvirket af enkeltstående indtægter eller udgifter samt udgiftsopgørelser som sker af skattemæssige eller finansielle årsager.

Som ovenfor nævnt er det ofte vanskeligt at vurdere om driften af den selvstændige virksomhed er påvirket af skaden eller andre forhold. Der er imidlertid visse påvirkninger i virksomhedsdriften, som er særligt typiske udtryk for skadelidtes nedsatte arbejdsindsats i virksomhedsdriften. De mest almindelige tegn er

- Nedgang i omsætning, der ikke kan forklares ud fra konjunktursvingninger eller konkurrenceforhold.
- Øgede lønudgifter eller udgifter til fremmed hjælp uden samtidig højere omsætning

Ved vurderingen af erhvervsevnetabet for selvstændige erhvervsdrivende er det under alle omstændigheder vigtigt at få afklaret, hvilke arbejdsopgaver skadelidte varetager i virksomhedsdriften. Er det ikke sandsynligt, at skaden har påvirket skadelidtes arbejdsfunktioner i virksomheden, så vil der ikke kunne gives erstatning for tab af erhvervsevne, selvom det måske umiddelbart af virksomhedsregnskabet ser ud som om, resultatet af virksomhedsdriften er faldende efter skaden.

Eksempel 14: En 55-årig selvstændig tømrer pådrager sig en skade på sin ikke dominante venstre hånd med nedsat gribefunktion og kraft. Det fremgår af sagsoplysningerne, at skadelidte gennem flere år kun har haft administrativt arbejde i virksomheden. Resultatet efter renter er uden kendt årsag gået ned fra i gennemsnit kr. 500.000 årligt de sidste 3 år før skaden til kr. 400.000 efter skaden. Ved gennemgang af regnskabet skyldes nedgangen i driftsresultatet sandsynligvis omsætningsfald. Selvom skaden må formodes at være erhvervsnedsættende i forhold til tømrerarbejde, findes skaden på baggrund af skadelidtes arbejdsfunktioner i virksomheden ikke at være den sandsynlige årsag til faldet i virksomhedsresultatet. Erhvervsevnetabet vurderes til mindre end 15 procent.

Selvstændig efter skaden

Vælger skadelidte efter sin tilskadekomst at ophøre med lønmodtagerarbejde og i stedet drive selvstændig virksomhed, vil sammenligningen ske mellem lønindtægten før skaden og resultatet af virksomheden før renter.

I det omfang, virksomheden på udtalestidspunktet er nyetableret, er det ofte ikke relevant alene at tage udgangspunkt i den aktuelle indtjening i virksomheden. I stedet må indtægten fastsættes efter et skøn over, hvordan virksomhedsresultatet må forventes at udvikle sig, hvilket eventuelt kan støttes ud fra et budget udarbejdet af skadelidte eller dennes revisor.

Revisorkonsulent

Ved vurderingen af erhvervsevnetabet for selvstændige erhvervsdrivende anvender Arbejdsskadestyrelsen en revisorkonsulent til gennemgang af regnskaberne.

4. Skadelidte er ikke i normalt arbejde på udtalestidspunktet

Generelt

Når vi skal fastsætte erhvervsevnetabet i de situationer, hvor skadelidte på tidspunktet for vores udtalelse ikke er i normalt arbejde, må vi som det første foretage en vurdering af, om det er skaden, der er årsag til den aktuelle erhvervmæssige situation.

Hvis den skadelidte på udtalestidspunktet midlertidigt eller varigt er uden for arbejdsmarkedet på grund af sin tilskadekomst, har vi ingen indtægtsoplysninger, som kan anvendes til støtte for sammenligningen mellem lønnen uden skaden og prognosen over lønnen med skaden.

Vurderingen af erhvervsevnetabet må af denne grund ske ud fra et mere usikkert skøn over, hvilken arbejdsindtægt skadelidte må forventes at kunne opnå. For at kunne fremkomme med et så korrekt skøn som muligt, vil vi i videst mulige omfang indhente relevante oplysninger om skadelidtes erhvervmæssige situation og eventuelle fremtidsplaner.

Alt efter skadelidtes aktuelle situation kan der være tale om socialforvaltningens akter om sygedagpenge, revalidering, førtidspensionering eller kontanthjælp, eller eventuelt rådighedsattest fra arbejdsløsheds-kassen. Derudover kan lægelige oplysninger om skadens følger også have betydning for vores vurdering af erhvervsevnetabet i disse situationer.

Midlertidigt ude af arbejdsmarkedet

Der kan være tale om, at skadelidte er i en situation, hvor det må forventes, at den manglende tilknytning til arbejdsmarkedet er midlertidig, hvilket for eksempel vil være tilfældet, hvis:

- Skadelidte modtager dagpenge fra arbejdsløsheds-kassen, jævnfør nedenfor [afsnit 4.1](#)
- Skadelidte får kontanthjælp efter lov om aktiv socialpolitik, jævnfør nedenfor [afsnit 4.2](#).
- Skadelidte er på sygedagpenge, jævnfør nedenfor [afsnit 4.3](#)
- Skadelidte har påbegyndt revalidering eller omskoling, jævnfør nedenfor [afsnit 4.4](#)

Varigt ude af arbejdsmarkedet

Skadelidte kan også være udtrådt af det almindelige arbejdsmarked. Dette vil være udgangspunktet, hvis skadelidte modtager:

- Fleksydelse, jævnfør nedenfor [afsnit 4.5](#)
- Efterløn, jævnfør nedenfor [afsnit 4.6](#)
- Førtidspension, jævnfør nedenfor [afsnit 4.7](#)
- Folkepension, jævnfør nedenfor [afsnit 4.8](#)

Ny EAL § 10

Med ændringen af erstatningsansvarsloven har vi for skader indtrådt fra den 1. juli 2002 fået mulighed for at afgive midlertidige udtalelser i de tilfælde, hvor den erhvervsmæssige situation endnu ikke er fuldt afklaret. Det betyder, at vi kan afgive en midlertidig vurdering af erhvervsevnetabet og angive, at sagen foreslås genoptaget på det tidspunkt, hvor det er muligt at skønne over den varige erhvervsmæssige situation med skaden. Dette kan for eksempel være tilfældet, hvor skadelidte er i gang med et revalideringsforløb.

4.1 Skadelidte modtager dagpenge fra arbejdsløsheds-kasse

Til rådighed for arbejdsmarkedet

Personer, som modtager arbejdsløshedsdagpenge, skal stå til rådighed for arbejdsmarkedet og være aktivt arbejdssøgende. Hvis skadelidte modtager dagpenge fra sin arbejdsløsheds-kasse, stiller han sig dermed til rådighed for arbejdsmarkedet. Det må derfor forventes, at han er i stand til at påtage sig arbejde.

Udgangspunkt – intet erhvervsevnetab

I denne situation vil vi som udgangspunkt lægge til grund, at skadelidte vil kunne opnå ansættelse på fuld tid på det normale arbejdsmarked og i forbindelse hermed have en lønindkomst, der ikke ligger væsentligt lavere end før skaden. Arbejdsløsheden må almindeligvis formodes at være midlertidig. Vi vil derfor som udgangspunkt vurdere erhvervsevnetabet til mindre end 15 procent.

Eksempel 15: En 30-årig kontorassistent brækker venstre fodled og bliver sygemeldt i 3 måneder, hvor bruddet heler op, men med belastningssmerter og let nedsat bevægelighed. Efter sygemeldingen genoptager han arbejdet, men bliver derefter afskediget og overgår til arbejdsløshedsdagpenge. Skadelidte må forventes at kunne klare kontorassistentarbejde i fuldt normalt omfang med den pågældende skade, og arbejdsløsheden må anses for midlertidig. Erhvervsevnetabet vurderes til mindre end 15 procent.

Begrænset rådighed

Står den skadelidte kun begrænset til rådighed for arbejdsmarkedet, vil der kunne gives et erhvervsevnetab, såfremt det skønnes, at begrænsningen vil medføre en lavere lønindtægt end før skaden. Vurderingen vil ske på baggrund af et skøn over den lønindkomst skadelidte må forventes at få inden for det arbejdsområde, som han står til rådighed for.

Eksempel 16: En 37-årig tømrer pådrager sig en lænderygskade med daglige smerter, især når han udfører rygbelastende arbejde. Arbejdsløsheds-kassen vurderer, at han står til rådighed for arbejdsmarkedet inden for sit erhverv, hvis der kan tages hensyn til hans ryg. Vi skønner, at han næppe vil kunne arbejde i fuldt normalt omfang inden for sit erhverv og derfor vil lide et varigt indtægtstab. Erhvervsevnetabet vurderes til skønsmæssigt 15 procent, idet vi skønner, at skadelidte vil kunne arbejde på let nedsat tid som tømrer eller på fuld tid i ikke rygbelastende arbejde.

Vi vil dog, uanset arbejdsløsheds-kassens tilkendegivelse, under alle omstændigheder skulle foretage en selvstændig vurdering af, om skadelidtes erhvervsevne er nedsat i et omfang, der berettiger til erstatning for tab af erhvervsevne.

Er det således klart, at skadelidte reelt ikke står fuldt til rådighed for arbejdsmarkedet, må vi foretage en vurdering af hans muligheder for at påtage sig arbejde. Samtidig må vi skønne over, hvilken lønindkomst han vil kunne opnå i dette arbejde. Vurderingen vil blive foretaget med baggrund i skadens følger, både set i forhold til skadelidtes specifikke erhverv og i forhold til arbejdsmarkedet mere generelt.

Eksempel 17: En 45-årig blikkenslager får en knæskade med daglige smerter, nedsat bevægelighed og instabilitetsgener. Efter at være blevet afskediget på grund af sygdom bliver skadelidte raskmeldt og tilmeldt arbejdsløsheds-kassen. Vi vurderer, at den pågældende knæskade forhindrer skadelidte i at fungere som blikkenslager i normalt omfang. Vi skønner, at skadelidte vil kunne arbejde som blikkenslager med skånehensyn eller på nedsat tid. Erhvervsevnetabet vurderes til 25 procent.

Arbejdsløs før og efter skaden

En særlig situation opstår, hvor skadelidte både før og efter tilskadekomsten har modtaget arbejdsløshedsdagpenge, og hvor det er givet, at han efter skaden reelt ikke står fuldt til rådighed for arbejdsmarkedet. Vi må her foretage en vurdering af, om skadelidtes erhvervsmæssige situation og muligheder har ændret sig i et omfang, som sandsynliggør, at han har lidt et varigt erhvervsevnetab.

Normalt vil arbejdsløsheden før skaden være udtryk for en midlertidig tilstand, og har skadelidtes situation ændret sig, fordi han efter tilskadekomsten reelt ikke længere står fuldt til rådighed for arbejdsmarkedet, så vil der kunne fastsættes et erhvervsevnetab på 15 procent eller derover.

Eksempel 18: En 33-årig murer har før skaden været arbejdsløs i 1½ år og ifølge arbejdsløsheds-kassen aktivt arbejdssøgende. Han pådrager sig en skade på sin dominante højre hånd med amputation af pege- og langfinger. Efter et længerevarende sygdomsforløb bliver skadelidte igen raskmeldt og tilmeldt arbejdsløsheds-kassen. Vi vurderer, at skadelidte nu har begrænsninger i forhold til murerarbejde og andet håndværksmæssigt arbejde, og at arbejdsløsheden før skaden måtte anses for at have været midlertidig. Erhvervsevnetabet fastsættes til 25 procent.

Tilknytning til arbejdsmarkedet

Er det derimod klart, at skadelidte allerede forud for tilskadekomsten var uden betydende tilknytning til arbejdsmarkedet, så vil skaden ikke have medført en ændring af hans erhvervsmæssige situation, og der vil ikke være grundlag for erstatning for tab af erhvervsevne. Dette vil for eksempel være tilfældet, hvis skadelidte gennem en længere årrække ikke har været i arbejde og af sociale eller helbredsmæssige årsager ikke har været aktivt arbejdssøgende.

I en række situationer vil det dog være vanskeligt at afvise, at skadelidte i et eller andet omfang ikke ville have opnået arbejdsindtægt uden sin tilskadekomst. Her vil vi kunne give et skønsmæssigt fastsat erhvervsevnetab, hvis det må anses for sandsynligt, at skaden har nedsat skadelidtes arbejdsevne.

4.2 Skadelidte modtager kontanthjælp

Ret til kontanthjælp

Skadelidte har ret til økonomisk støtte fra kommunen i form af kontanthjælp, hvis han ikke har mulighed for at forsørge sig selv eller sin familie, jævnfør lov om aktiv socialpolitik § 11.

Kontanthjælp ydes altså på en ren social indikation, og det er derfor ikke en betingelse, at skadelidtes erhvervsevne er nedsat. Modtager skadelidte kontanthjælp alene på grund af ledighed, så stilles der krav om, at han er arbejdssøgende, jævnfør lov om aktiv socialpolitik § 13a. I dette tilfælde vil skadelidtes situation kunne sidestilles med, at han modtager dagpenge fra sin arbejdsløsheds-kasse. Erhvervsevnetabet vil i overensstemmelse hermed normalt blive vurderet til mindre end 15 procent, jævnfør ovenfor [afsnit 4.1](#)

Eksempel 19: En 34-årig ufaglært arbejdsmand pådrager sig en nakkedistorsion med lettere daglige lokale gener. Det fremgår af kommunens sag, at skadelidte er raskmeldt og arbejdssøgende. Skadelidte er berettiget til kontanthjælp, fordi han ikke er tilknyttet en arbejdsløsheds-kasse og derfor er uden andet forsørgelsesgrundlag. Erhvervsevnetabet vurderes til mindre end 15 procent.

Begrænset erhvervsevne

Er skadelidte i en situation, hvor han ikke er berettiget til sygedagpenge, men hvor han på grund af sygdom har begrænset erhvervsevne, så vil han kunne få kontanthjælp, selvom han ikke eller kun i begrænset omfang er arbejdssøgende, jævnfør lov om aktiv socialpolitik § 13, stk. 4, nr. 2. Fastsættelse af erhvervsevnetabet efter erstatningsansvarsloven vil i denne situationen kunne vurderes på samme måde, som hvor skadelidte modtager sygedagpenge eller er på dagpenge fra sin arbejdsløsheds-kasse, men kun står begrænset til rådighed, jævnfør [afsnit 4.3](#) og [4.1](#).

Eksempel 20: En 42-årig rengøringsassistent pådrager en nakkedistorsion med konstante lokale smerter, nogen udstråling og dertil hukommelses- og koncentrationsproblemer. Efter et langvarigt sygedagpengeforløb, som ikke har medført endelig afklaring af skadelidtes erhvervsmæssige fremtid, er skadelidte blevet overført til kontanthjælp. Det fremgår af kontanthjælpssagen, at skadelidte ikke er arbejdssøgende og for syg til at blive aktiveret. I forbindelse med sygedagpengeforløbet har skadelidte været arbejdsprøvet, men har ikke været i stand til at arbejde mere end cirka 25 timer ugentligt. Vi vurderer, at skadelidte har fået varige begrænsninger i sine arbejdsmæssige muligheder, idet hun næppe vil kunne klare fuldtidsarbejde. Erhvervsevnetabet vurderes til skønsmæssigt 35 procent.

Konkret vurdering

Som det fremgår, så er det ikke muligt at opstille generelle regler for vurderingen af erhvervsevnetabet, når skadelidte modtager kontanthjælp. Vi må i hvert enkelt tilfælde konkret forholde os til omstændighederne omkring kontanthjælpsårsagen og -forløbet. Erhvervsevnetabet må vurderes ud fra beskrivelsen af skadelidtes samlede erhvervsmæssige forhold.

Kontanthjælpsagen

Vi kan som oftest få disse oplysninger fra kommunen, der administrerer udbetalingen af kontanthjælpen. Det vil i de fleste tilfælde fremgå af kommunens kontanthjælpsag, hvad skadelidtes aktuelle og forventede, fremtidige erhvervsmæssige situation er. Det vil være af særlig relevans at få oplyst, om skadelidte opfattes som arbejdsduelig, eller om revalidering eller førtidspensionering er under overvejelse.

Intet forsørgelsesgrundlag

Hvis skadelidte på grund af sine egne formueforhold eller ægtefællens indtægt ikke har været berettiget til kontanthjælp og dermed er uden personlig indkomst, må vi vurdere sagen konkret. Vi vil kunne vurdere sagerne på linie med de sager, hvor skadelidte modtager kontanthjælp.

4.3 Skadelidte er sygemeldt og modtager sygedagpenge

Ret til sygedagpenge

I den situation, hvor skadelidte efter sin tilskadekomst er blevet sygemeldt, vil han i henhold til lov om dagpenge ved sygdom § 1, stk. 1 være berettiget til sygedagpenge, hvis han er uarbejdsdygtig.

Sygedagpenge gives som kompensation for bortfald af lønindtægt på grund af sygdom. Arbejdsgiveren vil normalt skulle betale sygedagpengene for de første 14 dage efter 1. hele fraværsdag. Herefter vil kommunen overtage udbetalingen af sygedagpengene.

Langvarig sygdom

Er sygemeldingen langvarig, vil socialforvaltningen i kommunen forsøge at afklare, i hvilket omfang og på hvilken måde skadelidte vil være i stand til at genindtræde på arbejdsmarkedet. Afklaringen vil oftest indeholde en eller flere af følgende muligheder:

- Raskmelding, eventuelt efter behandlingsforløb
- Arbejdsprøvning
- Revalidering
- Førtidspensionering

Sygedagpenge vil som udgangspunkt kun kunne udbetales i 1 år. Hvis skadelidte på dette tidspunkt hverken er blevet raskmeldt, har påbegyndt revalidering eller er blevet førtidspensioneret, så vil han ofte have ret til kontanthjælp.

Udbetalingen af sygedagpenge kan rent undtagelsesvist forlænges ud over 1 år, jævnfør dagpengelovens § 22. Det kan for eksempel være tilfældet, hvis det må anses for overvejende sandsynligt, at revalidering vil blive iværksat, eller at der er påbegyndt sag om tilkendelse af førtidspension.

Uafklaret erhvervsfremtid

Når skadelidte fortsat modtager sygedagpenge på tidspunktet for vores udtalelse, vil hans erhvervsmæssige fremtid meget ofte være behæftet med en betydelig usikkerhed. Som det ses ovenfor, kan et sygedagpengeforløbs endelige afklaring betyde alt fra, at skadelidte bliver raskmeldt og genoptager arbejdet, til at han bliver førtidspensioneret.

Vi har i medfør af erstatningsansvarslovens principper ikke hjemmel til at afvente udfaldet af sygedagpengeforløbet, hvis skadelidtes helbredstilstand er blevet stationær, jævnfør EAL § 5 stk. 1. Vi har således ikke mulighed for at vente på, hvorledes kommunens forsøg på at genskabe skadelidtes erhvervsevne falder ud.

Vi må derfor i hvert enkelt tilfælde foretage en vurdering af, hvordan vi forventer, at skadelidtes erhvervsmæssige fremtid vil udvikle sig. Vurderingen af erhvervsevnetabet vil her være udtryk for et skøn over skadelidtes samlede situation og hans erhvervsmæssige muligheder.

Sygedagpengesag

Som baggrund for dette skøn vil vi indhente kommunens sagsakter over sygedagpengeforløbet, og vi vil herefter vurdere skadelidtes muligheder for i fremtiden at få lønindtægt.

Vurderingsgrundlag

Ud over de lægelige beskrivelser af skadens følger vil det særligt være resultatet af eventuelle arbejdsprøvninger eller revalideringstiltag, samt skadelidtes og kommunens vurderinger af de arbejdsmæssige muligheder, som vil indgå som de væsentligste momenter for vores vurdering.

Eksempel 21: En 33-årig social- og sundhedsassistent er sygemeldt på grund af følger efter en nakke-distorsion med vedvarende konstante smertegener. Kommunen ønsker at iværksætte arbejdsprøvning for at afklare skadelidtes arbejdsevne generelt, men

kommunen forventer ikke, at skadelidte kan vende tilbage til sit hidtidige arbejdsområde i fuldt, normalt omfang. Vi skønner, at skadelidte vil have begrænsninger i forhold til sit erhverv og i forhold til arbejdsmarkedet mere generelt, idet vi mener, at hun kun kan arbejde på nedsat tid svarende til ¼ af normal tid. Erhvervsevnetabet vurderes skønsmæssigt til 25 procent.

Eksempel 22: En 54-årig jurist pådrager sig et svært postkommotionelt syndrom. I forbindelse med sin sygemelding er skadelidte blevet arbejdsprøvet hos sin tidligere arbejdsgiver. I arbejdsprøvningen har det ikke været muligt at opnå en arbejdstid på mere end 15 timer. Det fremgår af kommunens akter, at de anser førtidspensionering eller oprettelse af fleksjob som den sandsynlige udgang på sagen. Vi vurderer erhvervsevnetabet til skønsmæssigt 60 procent, svarende til den arbejdsindsats, som skadelidte opnåede i arbejdsprøvningen.

4.4 Skadelidte er i gang med revalidering eller omskoling

Betingelser for revalidering

Har skadelidte efter sin tilskadekomst fået begrænsninger i sin erhvervsevne, så kan kommunen for at fastholde eller bringe ham tilbage på arbejdsmarkedet iværksætte revalidering, jævnfør lov om aktiv socialpolitik § 46. Godkendelsen af revalideringsstøtte vil erfaringsmæssigt ofte ske med baggrund i en konkret sygemelding, men vil også kunne ske efter henvendelse fra skadelidte, der mener sig truet i sit hidtidige erhverv. Der kræves fra kommunal side lægelig dokumentation for begrænsningerne i arbejdsevnen.

Revalidering kan ske gennem uddannelse til et arbejdsområde, som indeholder relevante skånehensyn, sådan at skadelidte må forventes at kunne forsørge sig selv inden for det pågældende erhverv. Revalideringsplanen lægges i samarbejde med skadelidte, men omfanget af uddannelsesplanen vil blandt andet være afhængig af skadelidtes tidligere uddannelse og de konkrete begrænsninger i arbejdsevnen.

Revalidering kan også ske ved optræning eller lærlingeuddannelse på en virksomhed. Der vil i en begrænset periode ydes enten løntilskud til virksomheden eller udbetales supplerende løn til skadelidte, hvis lønnen fra virksomheden ligger under bruttorevalideringsydelsen.

Årsag til omskoling

I forbindelse med fastsættelsen af erhvervsevnetabet må vi indledningsvis foretage en vurdering af, om det er tilskadekomsten, der er årsag til, at skadelidte revalideres eller lader sig omskole. Vælger skadelidte at påbegynde en uddannelse uafhængigt af sin tilskadekomst, så vil der ikke være grundlag for tilkendelse af erstatning for tab af erhvervsevne.

Eksempel 23: En 19-årig kvinde brækker venstre underben, som giver symptomer i form af belastningssmerter og let nedsat bevægelighed i knæet. Skadelidte har i 1 år efter afslutning af gymnasiet arbejdet som ekspedient i en forretning. Hun påbegynder efter skaden en universitetsuddannelse på SU. Vi vurderer erhvervsevnetabet til mindre end 15 procent. Uddannelsen må anses for et led i et normalt uddannelsesforløb, og skaden kan ikke forventes at blive erhvervsbegrænsende.

Når skadelidte på tidspunktet for vores udtalelse er i en revaliderings- eller omskolingssituation, vil hans erhvervsmæssige fremtid være uafklaret. Da skadelidtes krav om erstatning for tab af erhvervsevne imidlertid opstår på det tidspunkt, hvor helbredstilstanden er blevet stationær, så har vi ikke mulighed for at afvente resultatet af revalideringen. Vurderingen af erhvervsevnetabet må foretages på grundlag af de foreliggende oplysninger, uanset usikkerheden omkring resultatet af revalideringen.

Hensyntagen til revalidering

Ved vurderingen af erhvervsevnetabet vil vi ikke tage revalideringstiltagene i betragtning, medmindre det må anses for sikkert, at revalideringen vil lykkes. Det betyder, at vi normalt ikke vil tage hensyn til den lønindtægt, som skadelidte eventuelt vil kunne opnå efter endt revalidering.

Vi må i stedet tage udgangspunkt i, hvilken lønindkomst skadelidte må forventes at kunne opnå med sine nuværende erhvervsmæssige kvalifikationer, og anvende dette som grundlaget for sammenligning med lønindkomsten uden skaden.

Vurderingsgrundlag

Vi vil indhente oplysninger om revalideringen hos kommunen, da kommunens beskrivelse af forløbet vil kunne danne baggrund for vores vurdering af, hvilket arbejde skadelidte vil kunne klare med sine nuværende kvalifikationer. Herudover vil de lægelige beskrivelser af skadens følger kunne være af væsentlig betydning for vurderingen af erhvervsevnetabet.

Vi må på baggrund af de foreliggende oplysninger tage stilling til, hvilke eventuelle skånehensyn skadelidte har behov for som følge af sin tilskadekomst, samt om skadelidte må antages at kunne arbejde på fuld tid. Herefter må vi skønne over den lønindkomst, som skadelidte vil kunne opnå med sine arbejdsmæssige begrænsninger.

Eksempel 24: En 25-årig ufaglært rengøringsassistent beskadiger lænderyggen og har vedblivende lænderygssmerter. Kommunen mener efter et sygdomsforløb, at det vil være hensigtsmæssigt at lade skadelidte revalidere til et mindre rygbelastende område. I den forbindelse påbegynder skadelidte støttet uddannelse til kontorassistent. Skadelidte passer uddannelsen tilfredsstillende, men mangler stadig 1½ år, før hun er færdig, på det tidspunkt hvor vi må vurdere erhvervsevnetabet. Det kan ikke med sikkerhed lægges til grund, at revalidering vil lykkes. Skadelidte tjente i årene før skaden omkring 220.000 kr. som rengøringsassistent. På baggrund af revalideringsforløbet vurderer vi, at skadelidte vil kunne klare et ikke rygbelastende ufaglært arbejde med en årsindtægt på omkring 160.-170.000 kr., og at hun i dette arbejde derfor vil lide et indtægtstab på omkring 25 procent. Vi vurderer erhvervsevnetabet til skønsmæssigt 25 procent.

Eksempel 25: En 23-årig tømrer mister sin venstre hånd. Kommunen beslutter at bevilge revalideringsydelse til en skolelæreruddannelse. Uddannelsen er på udtalelsestidspunktet lige påbegyndt, og det er usikkert, om forløbet gennemføres. Skadelidte kan ikke arbejde som tømrer og har væsentlige begrænsninger i forhold til andet ufaglært arbejde. Skadelidte tjente før skaden 300.000 kr. Vi vurderer erhvervsevnetabet til skønsmæssigt 50 procent, idet vi mener, at skadelidte kun vil kunne tjene omkring 1/2 heraf med sine nuværende begrænsninger.

Normale uddannelsessystem

Situationen er principielt den samme i de tilfælde, hvor skadelidte må lade sig omskole på grund af skaden, men indgår i det normale uddannelsessystem. Vi må også her foretage en vurdering af, hvilket arbejde skadelidte vil kunne klare med sine nuværende erhvervsmæssige begrænsninger.

Kun i det tilfælde, at skadelidte med sikkerhed må antages at fuldføre sin uddannelse, kan vi medinddrage oplysninger om lønniveauet for det pågældende erhvervsområde ved vurderingen af erhvervsevnetabet. Dette kan for eksempel være tilfældet, hvor skadelidte kun mangler den afsluttende eksamen, og der ikke er berettiget tvivl om, at han vil bestå eksamen.

Ny EAL

For skader indtrådt fra den 1. juli 2002 vil vi derimod ved en midlertidig udtalelse kunne tage udgangspunkt i skadelidtes forventede lønindkomst, hvis revalideringen lykkes. Bliver skadelidte uddannet inden for et erhverv, hvor lønindkomsten ikke ligger under hans tidligere indkomst, vil vi derfor normalt vurdere erhvervsevnetabet til mindre end 15 procent.

Viser det sig efterfølgende, at skadelidte ikke kan gennemføre revalideringen, eller ikke efter endt revalidering kan arbejde i fuldt normalt omfang, så vil de erhvervsmæssige forudsætninger, der tidligere blev lagt til grund for vurderingen af erhvervsevnetabet, have ændret sig væsentligt. Skadelidte vil derfor kunne få genoptaget sagen og få vurderet erhvervsevnetabet på baggrund af de nytilkomne oplysninger.

4.5 Skadelidte er ansat med løntilskud fra kommunen (fleksjob)

Fleksjob efter skaden

Kommunen skal sørge for, at personer med varige begrænsninger i arbejdsevnen har muligheden for at blive ansat i et fleksjob, hvis de i øvrigt ikke kan opnå eller fastholde beskæftigelse på normale vilkår, jævnfør lov om en aktiv beskæftigelsesindsats §§ 69, 70 og 75. Det er dog en betingelse, at revalideringsmulighederne er udtømte.

Et fleksjob kan oprettes hos private eller offentlige virksomheder. Skadelidte vil modtage løn svarende til en fuldtidsstilling fra arbejdsgiveren. Arbejdsgiveren vil få løntilskuddet fra kommunen betalt direkte. Løntilskuddets andel af lønnen fastsættes individuelt efter forhandling mellem arbejdsgiveren og kommunen, men udgør altid 1/2 eller 2/3 af den overenskomstmæssige mindsteløn, jævnfør lov om en aktiv beskæftigelsesindsats § 71, stk. 3.

Efter erstatningsansvarslovens regler skal der ved vurderingen af erhvervsevnetabet ikke tages hensyn til sociale ydelser, som måtte tilfalde skadelidte i anledning af tilskadekomsten. Da løntilskuddet fra kommunen gives som en hjælp for at opnå eller fastholde en tilknytning til arbejdsmarkedet for personer, som ikke kan opnå dette på normale vilkår, så er løntilskuddet fra kommunen at sidestille med en social ydelse, jævnfør Højesterets dom af 30. oktober 2002 i sag 157/2001.

Sagen vedrørte en datamatiker, som havde pådraget sig følger efter en hjernerystelse i form af hukommelses- og koncentrationsproblemer. Højesteret udtalte, at fleksjobstilskuddet er en social ydelse, der er uden betydning for vurderingen af erhvervsevnetabet efter erstatningsansvarslovens regler. Erhvervsevnetabet skulle i stedet vurderes ud fra et skøn over, hvad skadelidte kunne eller burde kunne på det normale arbejdsmarked. Ud fra et konkret skøn over skadelidtes erhvervsmæssige muligheder fastsatte Højesteret erhvervsevnetabet til 40 procent.

Ved vurderingen af erhvervsevnetabet skal vi derfor ikke tage hensyn til den del af lønnen, som svarer til kommunens løntilskud. Da den del af lønnen, som arbejdsgiveren selv afholder, er forbundet med det offentlige tilskud, så er størrelsen af arbejdsgiverens andel af den samlede lønudgift imidlertid heller ikke nødvendigvis et realistisk udtryk for skadelidtes indtægtsmuligheder.

Vurderingsgrundlag

Fastsættelsen af erhvervsevnetabet må vi i stedet foretage ud fra en bedømmelse af, hvilken lønindtægt skadelidte ved eget arbejde kan eller burde kunne opnå, hvis han skulle finde ansættelse på normale vilkår.

Erhvervsevnetabet vurderes, som om muligheden for fleksjob ikke eksisterede, og altså uafhængigt af den løn, som skadelidte får i sit fleksjob.

Selvstændigt skøn

Selvom kommunens andel af løntilskuddet (1/2 eller 2/3) og den til fleksjobaftalen fastsatte ugentlige arbejdstid må indgå som elementer i vores vurdering af erhvervsevnetabet, så vil vi foretage vores vurdering af erhvervsevnetabet uafhængigt af kommunens vurdering eller indholdet af fleksjobaftalen.

Vi vil i hvert enkelt tilfælde foretage et konkret skøn over, hvilken indkomst skadelidte må forventes at kunne have på det almindelige arbejdsmarked. I den forbindelse vil særligt oplysninger om skadens følger samt resultatet af eventuelle arbejdsprøvninger, der har ført frem til oprettelsen af fleksjobbet, være af betydning.

Eksempel 26: En 50-årig rengøringsassistent brækker venstre overarm og har efterfølgende fortsatte skuldersmerter, særligt i forbindelse med belastning, og nedsat bevægelighed i skulderen. Skadelidte er efter skaden ikke i stand til at genoptage sit arbejde fuldt ud og arbejder i en periode kun 15-18 timer ugentligt. Kommunen beslutter, at skadelidte er berettiget til fleksjob, som oprettes hos den hidtidige arbejdsgiver. Arbejdstiden aftales til 18 timer ugentligt, og kommunen yder lønrefusion svarende til 2/3 af arbejdsgiverens lønudgift. Vi vurderer - også ud fra sagens øvrige oplysninger - at skadelidte med den pågældende skade vil kunne bestride rengøringsarbejde eller andet uaglært arbejde på det normale arbejdsmarked i et omfang, som svarer til cirka ½ tid. Erhvervsevnetabet fastsættes til skønsmæssigt 50 procent.

Fleksjob før skaden

Det betyder også, at vi for de skadelidte, der allerede før tilskadekomsten var ansat i fleksjob, skal se bort fra den indkomst, som skadelidte havde i fleksjobbet, ved sammenligningen mellem den forventede lønindkomst uden skaden og prognosen over lønindtægten med skaden. Vi vil i denne situation skulle foretage en vurdering af, hvorledes skadelidte var stillet på det ordinære arbejdsmarked før skaden, og sammenholde det med mulighederne for at have lønnet arbejde på normale vilkår efter skaden.

Selvom skadelidte er fortsat i fleksjobbet og den indkomstmæssige situation er uændret, så vil skadelidte være berettiget til erstatning for erhvervsevnetab, hvis han ikke er i stand til at arbejde i samme omfang som før skaden.

Eksempel 27: En 48-årig elektriker pådrager sig et skuldernært brud på højre overarm med følger i form af belastningssmerter og nedsat bevægelighed. På grund af en ryglidelse var skadelidte på skadestidspunktet ansat i et fleksjob med 2/3 tilskud fra kommunen og arbejdede 15 timer ugentligt. Skadelidte genoptager efter skaden sit fleksjob, men er kun i stand til at arbejde 10 timer ugentligt. Fleksjobsaftalen fortsætter uændret efter skaden. Vi vurderer, at skadelidte på grund af skaden nu kun kan arbejde omkring 10 timer ugentligt på det normale arbejdsmarked, mod 15 timer ugentligt før skaden. Erhvervsevnetabet bliver vurderet ud fra nedgangen i arbejdstid, altså 35 procent af den i forvejen nedsatte erhvervsevne.

4.6 Skadelidte er på efterløn

Betingelser for efterløn

Enhver, der har været medlem af en arbejdsløshedskasse og betalt efterlønsbidrag i mindst 25 ud af de sidste 30 år har ret til at overgå til efterløn,

når de fylder 60 år, hvis de samtidigt opfylder betingelserne for modtagelsen af arbejdsløshedsdagpenge på tidspunktet for overgangen til efterløn, jævnfør lov om arbejdsløshedsforsikring § 74a.

Efterløn tilkendes således ikke på baggrund af en vurdering af skadelidtes sociale og erhvervsmæssige situation, og det er altså uden principiel betydning, om hans erhvervsevne er påvirket før overgangen til efterløn.

Er skadelidte på tidspunktet for vores udtalelse på efterløn, kan der som udgangspunkt være tale om følgende situationer:

1. Skadelidte var overgået til efterløn før tilskadekomsten.
2. Skadelidte er gået på efterløn efter tilskadekomsten.

Efterløn før skaden

Hvis skadelidte allerede før skaden var overgået til efterløn, må det normalt tages som udtryk for, at han var udtrådt af arbejdsmarkedet. Skadelidte har dog som efterlønsmodtager ret til at arbejde sammenlagt 200 timer årligt uden fradrag i efterlønnen, hvis han er fyldt 60 år før den 1. juli 1999, jævnfør § 75c. Skadelidte har desuden mod fradrag i efterlønnen mulighed for at have lønarbejde ubegrænset, jævnfør § 74e.

For skadelidte, der er fyldt 60 år den 1. juli 1999 eller senere, gælder der andre regler om mulighed for at have erhvervsmæssigt arbejde (fleksibel efterløn). Skadelidte har således mulighed for at arbejde ubegrænset mod fradrag i efterlønnen. Der fradrages time for time, hvilket i praksis betyder, at efterlønnen bliver anset som aflønning for et fuldtidsarbejde. Der udregnes en "timeløn" for efterlønnen, og efterlønnen bliver reduceret med det antal timer, som skadelidte har været i arbejde.

Uden supplerende indtægt

Har skadelidte forud for sin tilskadekomst ikke udnyttet sin ret til supplerende erhvervsarbejde, så vil skaden som udgangspunkt ikke have medført ændringer i skadelidtes erhvervsmæssige situation, og erhvervsevnetabet vil blive vurderet til mindre end 15 procent.

Eksempel 28: En 64-årig tidligere mekaniker pådrager sig et kranietraume med en hjerneskade svarende til let til middelsvær demens. Skadelidte har modtaget efterløn, siden han var 60 år, og ikke arbejdet sideløbende hermed. Der er ingen dokumentation for, at han har haft udsigt til at opnå arbejde i det tilladte omfang. Da skaden ikke har medført ændringer i skadelidtes erhvervsmæssige situation, vurderes erhvervsevnetabet til mindre end 15 procent.

Det forekommer, at skadelidte før tilskadekomsten havde planlagt at udnytte sin ret til supplerende lønarbejde, men efter skaden ikke får påbegyndt dette. I denne situation kan der gives erstatning for erhvervsevnetab, hvis vi vurderer, at skaden har påvirket skadelidtes mulighed for at påtage sig de 200 timers årlige arbejde.

Vi må dog stille krav til dokumentationen for skadelidtes planer om påbegyndelsen af erhvervsarbejde. Vi vil normalt kræve, at der foreligger en konkret ansættelsesaftale, og at denne kan bekræftes af arbejdsgiveren.

Med supplerende indtægt

Hvis skadelidte havde udnyttet sin ret til supplerende lønarbejde, så må vi foretage en vurdering af, om skadelidtes evne til at varetage sit arbejde er blevet påvirket af skaden. Er arbejdet efter skaden blevet genoptaget, vil erhvervsevnetabet almindeligvis kunne fastsættes til mindre end 15 procent.

Såfremt skadelidte efter tilskadekomsten har opgivet sit supplerende lønarbejde, vil vi foretage en vurdering af erhvervsevnetabet ud fra en sammenligning mellem lønindtægten før skaden, sammenholdt med en prognose over muligheden for at opnå lønindtægt efter skaden.

Eksempel 29: En 63-årig ufaglært mand får brud på den ene knæskal og får knæ smerter og nedsat bevægelighed i knæet. Skadelidte har, siden han var 60 år, modtaget efterløn, men er fortsat med 200 timers lagerarbejde frem til skaden. Efter skaden må han opgive det supplerende lønarbejde. Vi skønner, at skadelidte har fået væsentlige begrænsninger i sine erhvervsmæssige muligheder. Erhvervsevnetabet vurderes til 50 procent i forhold til arbejdsindsatsen på 200 timer årligt.

Efterløn efter skaden

Når skadelidte efter en skade går på efterløn, så må vi foretage en vurdering af, i hvilket omfang skaden helt eller delvist har været årsag til overgangen til efterløn. Hvis skadelidte således allerede før tilskadekomsten havde planlagt at gå på efterløn på et givet tidspunkt, så vil den erhvervsmæssige situation være upåvirket, hvis skadelidte på dette tidspunkt overgår til efterløn. Erhvervsevnetabet vil i denne situation være mindre end 15 procent.

Skaden årsag til efterløn

Har skaden helt eller delvist været årsag til, at skadelidte går på efterløn, eventuelt på et tidligere tidspunkt, end han eller hun ellers ville have gjort, så må vi vurdere erhvervsevnetabet konkret.

Rådighed for arbejdsmarkedet

Ved vurderingen af erhvervsevnetabet må det indgå som et element, at skadelidte som udgangspunkt skal opfylde betingelserne for modtagelsen af arbejdsløshedsdagpenge og dermed stå til rådighed for arbejdsmarkedet på det tidspunkt, hvor han overgår til efterløn. Som det fremgår af afsnit 4.1 ovenfor vil erhvervsevnetabet som hovedregel være mindre end 15 procent, når skadelidte står til rådighed for arbejdsmarkedet.

Selvstændig vurdering af rådighed

Ligesom ved vurderingen af erhvervsevnetabet for skadelidte, der modtager arbejdsløshedsdagpenge, skal vi foretage en selvstændig vurdering af, i hvilket omfang skadelidte vil kunne varetage erhvervsarbejde.

Erstatning

Hvis skaden kun har været medvirkende årsag til overgangen til efterløn, så vil vi ved vurderingen af erhvervsevnetabet kun tage hensyn til den andel af arbejdsophøret, som skyldes skaden. Det vil i praksis sige, at vi ud fra en konkret afvejning kan give et skønsmæssigt fastsat erhvervsevnetab.

Eksempel 30: En 61-årig kontorfuldmægtig pådrager sig i forbindelse med et færdselsuheld følger efter en hjernerystelse og et brud på venstre underben. Han genoptager sit arbejde 4 måneder efter ulykken, men vælger på grund af stadigt hyppigere sygemeldinger at gå på efterløn knapt 1 år senere. Skaden skønnes at have været medvirkende årsag til overgangen til efterløn, og skadelidte vurderes ikke at kunne klare et fuldtidsarbejde. Erhvervsevnetabet vurderes til skønsmæssigt 25 procent.

Er skaden eneste årsag til, at skadelidte går på efterløn, vil vi skulle lave en vurdering af erhvervsevnetabet med et skøn over, hvilke arbejdsopgaver og hvilken løn skadelidte må forventes at kunne have med skaden, og sammenligne dette med den erhvervsmæssige situation før skaden. Det vil særligt være skadens følger, som danner grundlag for vores vurdering af erhvervsevnetabet. Det kan imidlertid også være relevant at indhente oplysninger fra skadelidte, dennes tidligere arbejdsgiver og arbejdsløsheds-kassen.

4.7 Skadelidte modtager førtidspension

Betingelser for tilkendelse af førtidspension

Tilkendelsen af førtidspension efter lov om social pension forudsætter, at skadelidtes erhvervsevne er nedsat med mindst halvdelen af helbredsmæssige eller sociale og helbredsmæssige forhold, jævnfør lov om højeste, mellemste, forhøjet almindelig og almindelig førtidspension § 14 (lov om førtidspension). Før man kan findes berettiget til førtidspension, skal alle behandlings-, revaliderings- og genoptræningsmæssige muligheder være udtømte. Loven finder kun anvendelse på personer, som er tilkendt førtidspension, eller for hvem sag om førtidspension er påbegyndt før den 1. januar 2003, jævnfør lovens § 1, stk. 2.

Det betyder, at kommunen ofte vil have iværksat et arbejdsprøvnings- eller revalideringsforløb, hvoraf det er blevet konkluderet, at skadelidtes erhvervsevne i ethvert erhverv må anses for varigt nedsat med mindst halvdelen. Dette vil som udgangspunkt forudsætte, at skadelidtes reelle arbejdspræstation er påvist til at være mindre end 50 procent af, hvad der må forventes af almindelig arbejdskraft.

Forskelle i EAL og lov om førtidspension

Reglerne for vurdering af erhvervsevnetab efter EAL § 5 er ikke sammenfaldende med vurderingen af erhvervsevnenedsættelse i lov om førtidspension. Dette skyldes først og fremmest, at den erstatningsretlige erhvervsevnetabsvurdering som udgangspunkt foretages på baggrund af økonomiske betragtninger, hvorimod erhvervsevnevurderingen i pensionsager tager udgangspunkt i et mere generelt arbejdsevnebegreb. Herudover giver lov om førtidspension kun mulighed for vurdering af erhvervsevnenedsættelse på enten mindst halvdelen, omkring 2/3 eller til det ubetydelige, hvorimod man efter erstatningsansvarsloven også kan fastsætte erhvervsevnetabsprocenten til andre størrelser.

Vi vil derfor i hver enkelt sag foretage en konkret vurdering af erhvervsevnetabet i forhold til de erstatningsretlige regler.

Førtidspension før skaden

Hvis skadelidte på skadestidspunktet var tilkendt førtidspension, må det lægges til grund, at skadelidtes erhvervsevne allerede var nedsat på dette tidspunkt. Lov

om førtidspension åbner imidlertid mulighed for, at man udnytter den resterende erhvervsevne – hvad enten det er halvdelen eller 1/3 – til at udføre lønnet arbejde. Indkomsten herfra kan ved hel eller delvist bortfald på grund af en skade give anledning til erstatning for tab af erhvervsevne.

Udnyttet resterhvervsevne

For en stor gruppe af førtidspensionister har overgangen til førtidspension betydet et bortfald af tilknytningen til arbejdsmarkedet. Er skadelidte således på skadestidspunktet førtidspensionist, og har skadelidte ikke efter tilkendelsen af førtidspensionen haft indkomst fra lønnet arbejde, vil følgerne efter tilskadekomsten som udgangspunkt ikke have medført en påvirkning af skadelidtes erhvervsmæssige situation. Skadelidte vil derfor uanset skadens omfang ikke være berettiget til erstatning for tab af erhvervsevne.

Eksempel 31: En 58-årig ufaglært kvinde får en svær hjerneskade med kognitive og motoriske vanskeligheder. Skadelidte har på ulykkestidspunktet modtaget mellemste førtidspension gennem 10 år på grund af nedslidningssymptomer i bevægeapparatet og har på intet tidspunkt udnyttet sin resterende erhvervsevne. Skadelidte får efter ulykken tilkendt højeste førtidspension. Erhvervsevnetabet vurderes til mindre end 15 procent, da det må anses for usandsynligt, at skadelidte ville have haft lønindkomst, selv uden skaden.

Ud fra en konkret vurdering kan der gives et erhvervsevnetab, uanset skadelidte ikke på tidspunktet for tilskadekomsten udnyttede sin resterhvervsevne. Dette vil særligt være tilfældet, hvis skadelidte kun i relativt kort tid har modtaget førtidspension, hvis skadelidte tidligere har arbejdet sideløbende med modtagelsen af førtidspension, eller hvis skadelidte har haft dokumenterbare planer om senere at ville udnytte sin resterhvervsevne.

Vi må dog stille relativt store krav til sandsynligheden for, at resterhvervsevnen ville være blevet udnyttet. En bekræftet ansættelsesaftale vil i vid udstrækning kunne løfte beviset. Skadelidtes mere løse planer om på et senere tidspunkt at få arbejde vil derimod ikke kunne medføre en fravigelse af udgangspunktet.

Udnyttet resterhvervsevne

Har skadelidte udnyttet sin resterhvervsevne på skadestidspunktet, vil vi foretage en konkret vurdering af, i hvilket omfang skadelidtes muligheder for også for fremtiden at udnytte sin resterhvervsevne må anses for påvirket.

Har skadestilfældet medført begrænsninger i skadelidtes muligheder for at udnytte resterhvervsevnen, men dog ikke i et omfang, som helt forhindrer skadelidte i at arbejde, vil vi fastsætte et skønsmæssigt erhvervsevnetab.

Eksempel 32: En 50-årig tidligere kontorassistent får en nakkestorsion med konstante smerter og lette hukommelses- og koncentrationsvanskeligheder. Skadelidte har i 5 år før skaden modtaget forhøjet almindelig førtidspension på grund af leddegigt. Han har suppleret sin førtidspension med 18 timers ugentligt arbejde som kontorassistent. Skadelidte ophører efter skaden med sit arbejde. Vi vurderer erhvervsevnetabet til skønsmæssigt 65 procent af resterhvervsevnen, idet vi vurderer, at skadelidte fortsat vil kunne arbejde få timer ugentligt med lettere kontorarbejde.

Førtidspension efter skaden

Selvom skadelidte efter tilskadekomsten tilkendes førtidspension, vil vi skulle foretage en selvstændig vurdering af erhvervsevnetabet efter de erstatningsretlige regler. Det betyder i første omgang, at vi må foretage en vurdering af, om det er tilskadekomsten, der har ført til førtidspensioneringen. Såfremt begrundelsen for tilkendelsen af pension også skyldes andre forhold end skaden vil vurderingen af erhvervsevnetabet ske på linje med de almindelige betragtninger omkring konkurrerende forhold, jævnfør [afsnit 5](#).

Vores vurderinger i forhold til kommunens

Er tilkendelsen af førtidspension sket alene på baggrund af følgerne efter tilskadekomsten, vil vi foretage en normal vurdering af erhvervsevnetabet baggrund af økonomiske kriterier. Man må dog gøre sig klart, at tilkendelsen af førtidspension kræver en nedsættelse af den generelle arbejdsevne på mindst halvdelen, og at grundlaget for pensionstilkendelsen oftest er et afklarende erhvervsforløb, som viser en nedsat erhvervsevne på halvdelen, 2/3 eller til det ubetydelige.

Vurderingsgrundlag

Selvom vi skal foretage en selvstændig vurdering af erhvervsevnetabet, så vil resultatet af kommunens afklaringstiltag indgå som et betydende element i grundlaget for vores vurdering. Ofte vil kommunens arbejdsprøvning være den væsentligste indikator for, i hvilket omfang skadelidte kan arbejde med sin skade.

Eksempel 33: En 37-årig social- og sundhedsassistent sygemeldes fra sit arbejde efter en nakkedistorsion med konstante smertegener ledsaget af symptomer, der kan opstå efter en hjernerystelse. Skadelidte bliver arbejdsprøvet i forhold til lettere arbejdsopgaver, men er ikke i stand til at øge arbejdstiden ud over 12 timer per uge og tilkendes efterfølgende mellemste førtidspension. Hun har i årene før skaden tjent omkring 220.000 kr. Vi skønner, at skadelidte kun vil kunne arbejde på nedsat tid svarende til omkring 12 timers arbejde ugentligt, og vurderer erhvervsevnetabet til skønsmæssigt 65 procent.

Eksempel 34: En 50-årig slagteriarbejder beskadiger sin højre skulder og har efterfølgende konstante smerter og nedsat bevægelighed. Skadelidte har ikke boglige færdigheder og kan i arbejdsprøvningen ikke arbejde mere end 20 timer ugentligt med skånehensyn. Skadelidte tilkendes forhøjet almindelig førtidspension. I årene før skaden tjente skadelidte cirka 250.000 kr. På baggrund af arbejdsprøvningsforløbet og skadelidtes indkomst som slagteriarbejder vurderer vi erhvervsevnetabet til skønsmæssigt 60 procent, idet vi mener, at skadelidte alene vil kunne tjene omkring 100.000 kr. årligt ved 20 timers ugentligt lettere arbejde.

Da de indtægtsmæssige forhold før skaden kan have været meget varierende fra skadelidt til skadelidt, vil vi ud fra økonomiske betragtninger kunne fastsætte erhvervsevnetabet efter EAL § 5 anderledes end i pensionstilkendelserne, det vil sige til andre procenter end 50, 65 og 100.

Høj indkomst

Dette vil for eksempel være tilfældet ved skadelidte, som har haft en høj indkomst før skaden.

Eksempel 35: En 54-årig redaktionschef udsættes for et kranietraume og udvikler et svært postkommotionelt syndrom med hovedpine og hukommelses- og koncentrationsproblemer. Skadelidte bliver opsagt fra sit arbejde på grund af sygdom, og kommunen vurderer, at skadelidte er berettiget til mellemste førtidspension. Skadelidte tjente omkring 600.000 kr. før skaden. Vi vurderer, at skadelidte vil kunne fungere som almindelig journalist på begrænset tid. Vi skønner, at skadelidte i forhold til sin indtægt før skaden vil lide et meget betydeligt indtægtstab, og erhvervsevnetabet vurderes til skønsmæssigt 75 procent.

Betydelig skade

Også når skadelidte har været udsat for en meget betydelig tilskadekomst, vil erhvervsevnetabet kunne fastsættes til eksempelvis 80 procent.

Eksempel 36: En 47-årig rengøringsassistent udsættes for skader på begge arme og højre ben. Der er betydende funktionsindskrænkninger og smertegener. Skadelidte bliver tilkendt mellemste førtidspension uden et arbejdsprøvnings-forløb. Skadelidte må anses for meget begrænset i forhold til ufaglært arbejde, men ikke fuldstændigt uarbejdsdygtig. Han har i årene før skaden tjent knapt 200.000 årligt. Erhvervsevnetabet vurderes til skønsmæssigt 80 procent.

Ny lov om social pension

Den 1. januar 2003 er den nye reform af lov om social pension trådt i kraft. Reformen har medført væsentlige ændringer i reglerne omkring tilkendelse af førtidspension. Ændringen i lov om social pension er indført for at skabe sammenhæng i den aktive socialpolitik og for at virkeliggøre det rummelige arbejdsmarked.

Erhvervsevnetab udgår som begreb

Erhvervsevnetabsbegrebet vil ikke længere blive anvendt i forhold til spørgsmålet

t

om skadelidtes berettigelse til førtidspension. Der vil endvidere kun være én form for førtidspension. Det betyder samtidig, at gradueringen i nedsættelsen af erhvervsevnen med mindst halvdelen, omkring 2/3 eller til det ubetydelige, svarende til forhøjet almindelig, mellemste eller højeste førtidspension, bortfalder.

Arbejdsevne

Kommunerne skal i stedet arbejde med et arbejdsevnebegreb, som begrebsmæssigt dækker over det sammenfald, der er mellem skadelidtes ressourcer og arbejdsmarkedets krav til arbejdskraften. Det bliver kommunens opgave at afklare og beskrive arbejdsevnen for skadelidte, som varigt eller midlertidigt har begrænsninger i forhold til arbejdsmarkedet.

Ressourceprofil

Kommunen skal, gennem afklaring og eventuel videreudvikling af skadelidtes ressourcer, sammenholde dette med arbejdsmarkedets krav, således at skadelidte kan genplaceres på arbejdsmarkedet i understøttet beskæftigelse og blive selvforsørgende. Udvikling af skadelidtes ressourcer kan for eksempel ske gennem revalidering.

Har skadelidte ikke de fornødne ressourcer til at kunne blive selvforsørgende, og er det ikke muligt at udvikle de nødvendige ressourcer, skal kommunen sørge for, at skadelidte kan blive ansat i støttet beskæftigelse (fleksjob).

Kun for den gruppe skadelidte, som ikke besidder ressourcer, der kan anvendes på arbejdsmarkedet, eventuelt i støttet beskæftigelse, er der mulighed for tilkendelse af social pension, jævnfør Lov om social pension § 16.

Betydning for Arbejdsskadestyrelsen

Ændringen af lov om social pension vil ikke få indflydelse på vores vurdering af erhvervsevnetabet efter EAL. Allerede før reformen har vi haft pligt til selvstændigt at vurdere erhvervsevnetabet efter de erstatningsretlige regler, og denne forpligtelse består uændret efter reformen.

Det er imidlertid klart, at resultatet af kommunernes afklaring af skadelidtes arbejdsevne vil indgå som et betydende element i vurderingen af erhvervsevnetabet.

4.8 Skadelidte modtager folkepension

Folkepension kan udbetales til personer, der er fyldt 65 år, hvis de opfylder bopælsbetingelserne, jævnfør lov om social pension. For personer, der er fyldt 60 år før den 1. juli 1999, er aldersgrænsen 67 år. Berettigelsen til folkepension beror således ikke på sociale eller erhvervsmæssige forhold, men er alene betinget af et alders- og bopælskriterium.

Hvis den skadelidte modtager folkepension på tidspunktet for vores udtalelse, må det først afklares, om overgangen til folkepension er sket før eller efter tilskadekomsten.

Folkepension før skaden

Er skadelidte allerede på tidspunktet for skaden overgået til folkepension, så må det som udgangspunkt lægges til grund, at tilknytningen til arbejdsmarkedet var ophørt. Skaden vil derfor normalt ikke have medført et løntab, og der er ikke grundlag for erstatning for tab af erhvervsevne.

Supplerende lønindkomst

Har skadelidte undtagelsesvis haft supplerende lønindkomst ved siden af folkepensionen, vil vi skulle foretage en vurdering af, om skaden har medført ændringer i skadelidtes muligheder for at have arbejdsmæssig indkomst.

Vi skal dog være opmærksomme på, at personer der modtager folkepension, oftest kun vil kunne forblive på arbejdsmarkedet i en begrænset periode. Vi må i den forbindelse søge at afklare, hvornår skadelidte havde planlagt at ophøre med sin erhvervsaktivitet.

Samtidig må vi gøre os klart, at skadelidte, der har nået folkepensionsalderen, ofte vil have vanskeligt ved at tilpasse sig de af skaden betingede fysiske eller psykiske begrænsninger. Det vil sige, at selv mindre betydende skader kan have en væsentlig indvirkning i skadelidtes evne til at påtage sig lønarbejde.

Folkepension efter skaden

Overgår skadelidte til folkepension efter skaden, vil vi som udgangspunkt skulle foretage en vurdering af erhvervsevnetabet i perioden fra skaden frem til tidspunktet, hvor skadelidte når folkepensionsalderen. Har skadelidte passet sit arbejde uden løntab frem til overgangen folkepension, vil der almindeligvis ikke være lidt et erhvervsevnetab.

Angiver skadelidte, at han er gået på folkepension for eksempel 3 år tidligere, end det var tænkt før skaden, så vil der kunne gives et erhvervsevnetab efter de samme betragtninger, som for folk der overgår til efterløn, jævnfør ovenfor [afsnit 4.5](#).

Da langt den overvejende del af befolkningen imidlertid vælger at gå på folkepension på det tidspunkt, hvor de når minimumsalderen, må vi stille krav til dokumentationen for, at skadelidte ville have fortsat på arbejdsmarkedet efter dette tidspunkt. I den forbindelse vil en bekræftelse fra arbejdsgiveren om, at der forelå en aftale om fortsættelse af ansættelsesforholdet, normalt være tilstrækkeligt.

4.9 Skadelidte er død

I de situationer, hvor skadelidte på tidspunktet for vores udtalelse er død af andre årsager end sin tilskadekomst, vil vi skulle vurdere erhvervsevnetabet for følgerne efter skaden.

Vurderingsgrundlag

Vi skal altså foretage en vurdering af, hvorledes skadelidtes lønindkomst ville have udviklet sig uden skaden, og som udgangspunkt sammenholde dette med, hvordan lønindkomsten har udviklet sig med skaden, og uden hensyn til, at den pågældende er død.

Selvom skadelidte eventuelt har været uden lønindkomst i hele perioden efter skaden, så kan vi imidlertid ikke blot fastsætte erhvervsevnetabet til 100 procent, idet skadelidte måske ikke har opfyldt sin tabsbegrænsningspligt. Vi må således her inddrage i vores vurdering af erhvervsevnetabet, hvorledes indkomsten burde have udviklet sig, hvis skadelidte havde udnyttet sin resterhvervsevne.

Eksempel 37: En 37-årig sygeplejerske udsættes for en nakkedistorsion med vedvarende smerter og lette hukommelses- og koncentrationsproblemer. Skadelidte bliver sygemeldt fra sit arbejde efter skaden og er sygemeldt, indtil hun 2 år senere bliver dræbt i et nyt færdselsuheld. Skadelidte må antages at kunne have arbejdet som sygeplejerske med skånehensyn og på nedsat tid, hvis hun ikke var død. Erhvervsevnetabet vurderes til skønsmæssigt 35 procent.

Eksempel 38: En 61-årig murer får svære brud på begge ben med ensidig amputation og betydeligt påvirket gangfunktion. Han bliver tilkendt mellemste førtidspension 1½ år efter skaden. 3 år efter skaden udvikler skadelidte en ondartet kræftknode, bliver akut syg og dør efter yderligere 4 måneder. Erhvervsevnetabet vurderes til 100 procent for følgerne efter skaden.

5. Konkurrerende forhold

Der ydes kun erstatning for det erhvervsevnetab, der skyldes skaden.

Dette indebærer, at lidelser, den skadelidte har, og som ikke er en følge af ulykkestilfældet, vil blive inddraget i vurderingen af erhvervsevnetabet.

Fradrag for konkurrerende lidelser

Hvis vi vurderer, at sådanne konkurrerende lidelser har indflydelse på den erhvervsmæssige situation, kan der være grundlag for at foretage fradrag herfor i det samlede, aktuelle erhvervsevnetab.

Der kan være tale om 2 forskellige situationer. Skadelidtes konkurrerende lidelser kan være opstået før skaden eller være tilstødt efter skaden. Det er uden betydning, om de konkurrerende lidelser skyldes sygdom eller andre tilskadecomster.

Forudbestående i modsætning til tilstødende

Selvom betingelserne for fradrag i erstatningen for erhvervsevnetab principielt er de samme for konkurrerende lidelser opstået før og efter skaden, så kan bevisvurderingen være forskellig. Vi har derfor valgt at opdele afsnittet om konkurrerende forhold i forudbestående og efterfølgende forhold.

Betingelse for fradrag

Ved afgørelsen af, om der i en konkret sag kan foretages fradrag for en konkurrerende lidelse, må vi gøre os klart, at der stilles relativt strenge betingelser herfor. Grundlaget for fradrag i erhvervsevnetabet er således betinget af, at det kan godtgøres, at den konkurrerende lidelse ikke blot har medvirket til det samlede erhvervsevnetab, men også at påvirkningen af erhvervsevnen ville være sket uden den skade, som vi skal vurdere, jævnfør U1996.1334H.

Højesteretsdommen vedrørte en skadelidt, som havde en forudbestående skade på halshvirvelsøjlen og psykiske problemer. Disse havde imidlertid ikke afholdt skadelidte fra i mere end 3 år at have klaret fuldtidsarbejde. På dette tidspunkt var skadelidte udsat for en ny skade mod halshvirvelsøjlen. Højesteret udtalte, at det var uden betydning for den erstatningsretlige årsags- og adækvansbedømmelse, at den tidligere skade og skadelidtes psykiske konstitution havde gjort skadelidte særligt sårbar og medvirket til det samlede erhvervsevnetabs omfang. Erhvervsevnetabet måtte i sin helhed anses for forårsaget af den aktuelle skade.

5.1 Forudbestående forhold

Ved vurderingen af erhvervsevnetabet i situationer, hvor den skadelidte har en forudbestående lidelse, vil vi foretage en vurdering af, om lidelsen har medført, at erhvervsevnen på ulykkestidspunktet allerede var reduceret, eller om den skadelidte fortsat havde fuld erhvervsevne, trods lidelsen.

En reduceret erhvervsevne vil blandt andet kunne afspejles i den skadelidtes årsløn, således at lønniveauet i årene før ulykkestilfældet er faldet på grund af den forudbestående lidelse. I en sådan situation vil vurderingen af erhvervsevnetabet tage udgangspunkt i den årsløn, som skadelidte havde på ulykkestidspunktet, altså den reducerede årsløn.

Eksempel 39: En 50-årig mand har igennem flere år haft tiltagende dårlig ryg. Dette har medført, at hans årsløn er faldet fra 200.000 kr. til 100.000 kr. i årene før ulykken. Han er udsat for en skade i venstre knæ med smerter og hyppige tilfælde af aflåsning. Efter skaden kan han kun påtage sig arbejde i et mindre omfang, hvilket medfører, at hans årsløn reduceres med 50.000 kr. Erhvervsevnetabet bliver vurderet til 50 procent, svarende til det løntab, han har i forhold til sin reducerede indtægt på 100.000 kr.

I andre situationer vil det blive vurderet, at den skadelidte havde fuld erhvervsevne på ulykkestidspunktet, det vil sige, at årslønnen er den samme trods den forudbestående lidelse. Her vil vurderingen blive beregnet på grundlag af den fulde årsløn.

Eksempel 40: En 50-årig kvinde har igennem flere år lidt af rygener. Hun har trods denne lidelse kunnet arbejde som kontorassistent, og hendes indtægt har i årene før ulykkestilfældet ligget stabilt på 200.000 kr. Hun pådrager sig en skade i højre knæ med smerter og stærk skurren, hvilket betyder, at hun efter ulykken må nedsætte sin arbejdstid. Det betyder, at hendes årsløn reduceres med 50.000 kr. Erhvervsevnetabet vil her blive vurderet til 25 procent, beregnet ud fra hendes årsløn på ulykkestidspunktet, her 200.000 kr.

Fradrag i erhvervsevnetabet på grund af forudbestående lidelser foretages som udgangspunkt kun i de tilfælde, hvor den skadelidte allerede inden skaden var begrænset i forhold til arbejdsmarkedet.

Påvirket erhvervsevne før skaden

Det gælder i tilfælde, hvor den skadelidte før skaden helt eller delvist har måttet ophøre med sit hidtidige arbejde på grund af den forudbestående lidelse eller er overgået til fleksjob, se ovenfor under [afsnit 4.5](#). Vedrørende skadelidte, der modtager førtidspension før skaden, henvises til [afsnit 4.6](#).

Erstatning i forhold til resterhvervsevnen

I sådanne tilfælde må vi lægge til grund, at erhvervsevnen allerede var nedsat, da skaden indtraf. Vi vil herefter foretage en vurdering af, hvor stor en del af den erhvervsevne, der var tilbage (resterhvervsevnen), der er blevet påvirket af skaden.

Eksempel 41: En 55-årig ufaglært fabriksarbejder er på ulykkestidspunktet kun beskæftiget 25 timer ugentligt på grund af en lænderyglidelse. Han pådrager sig et brud på sin højre skulder og har følger i form af konstante smertegener og nedsat bevægelighed. Efter ulykken overgår han til mellemste førtidspension. Vi skønner, at skadelidte allerede forud for ulykken havde begrænsninger i forhold til ufaglært arbejde. Skaden har imidlertid yderligere nedsat skadelidtes muligheder for at påtage sig arbejde, men vi vurderer,

at han fortsat i beskeden omfang vil kunne klare lettere arbejde. Vi vurderer konkret erhvervsevnetabet til skønsmæssigt 65 procent af den på skadestidspunktet allerede reducerede erhvervsevne (resterhvervsevnen).

Uafklaret før skaden

Ikke sjældent opstår der situationer, hvor skadelidtes fremtidige erhvervsmæssige situation med den forudbestående lidelse var uafklaret på ulykkestidspunktet.

Som udgangspunkt vurderer vi ikke størrelsen af en eventuel, begrænset erhvervsevne (resterhvervsevne) på skadestidspunktet, men beskriver alene, hvilke arbejdsfunktioner den skadelidte måtte antages at kunne klare med sin forudbestående lidelse. Der bliver ikke fastsat en erhvervsevnetabsprocent for den forudbestående lidelse.

Eksempel 42: En 45-årig køkkenassistent bliver sygemeldt på grund af en diskusprolaps i lænden og må opgive at vende tilbage til sit tidligere arbejde. Kommunen iværksætter arbejdsprøvning inden for lettere kontorarbejde. Under dette forløb er hun involveret i et færdselsuheld og pådrager sig en nakkedistorsion, der medfører konstante, middelsvære smerter og nedsat koncentrationsevne. Hun tilkendes herefter mellemste førtidspension. Vi vurderer, at hendes erhvervsevne var nedsat på skadestidspunktet på grund af den forudbestående diskusprolaps, særligt i forhold til rygbelastende arbejde. Hun havde altså en begrænset erhvervsevne på skadestidspunktet. Erhvervsevnetabet af den begrænsede erhvervsevne fastsættes til skønsmæssigt 50 procent, da vi vurderer, at hun også efter skaden vil kunne påtage sig lettere arbejde i begrænset omfang.

Tidligere revalidering

I situationer, hvor den skadelidtes erhvervsevne tidligere er blevet påvirket af en forudbestående lidelse, men der for eksempel med succes er gennemført en revalidering, så skadelidte nu arbejder på normale vilkår og fuld tid i et andet erhverv, vil der som udgangspunkt ikke være grundlag for fradrag.

Eksempel 43: En 49-årig tømrersvend må ophøre med sit erhverv på grund af slidgigt i begge knæ. Han gennemgår en revalidering til bygningskonstruktør og får fuldtidsarbejde indenfor sit nye fag. Herefter pådrager han sig svære følger efter en hjernerystelse. På grund af skaden må han overgå til fleksjob. Arbejdstiden er ca. 20 timer ugentligt. Erhvervsevnetabet bliver fastsat ud fra fuld erhvervsevne som bygningskonstruktør og vurderes til skønsmæssigt 50 procent, da vi skønner, at han på sigt maksimalt vil kunne påtage sig halvtidsarbejde.

Fremtidigt erhvervsevnetab uanset skaden

Der kan være tilfælde, hvor skadelidte arbejdede i normalt omfang før skaden, men hvor vi alligevel vil foretage fradrag i det samlede erhvervsevnetab på grund af en forudbestående lidelse. Det vil være tilfældet i situationer, hvor man ud fra en lægelig vurdering kan forudse, at den lidelse, om skadelidte allerede havde på skadestidspunktet, ville være blevet erhvervshindrende med tiden. Vi anlægger normalt en tidshorison på omkring 5 til 10 år.

Vi må stille som betingelse, at en af vore lægekonsulenter vurderer, at det må anses for klart, overvejende sandsynligt, at den forudbestående lidelse ville have medført et selvstændigt erhvervsevnetab. Lægekonsulentens vurdering kan med fordel støttes af oplysninger om eventuelle sygedage, skånehensyn eller lignende forhold hos arbejdsgiveren. Hvis det ikke ud fra en lægelig vurdering og ud fra de konkrete forhold kan sandsynliggøres, at den forudbestående lidelse ville have medført et selvstændigt erhvervsevnetab, vil der ikke blive foretaget fradrag.

Eksempel 44: En 44-årig jurist pådrager sig en nakkedistorsion med varige gener i form af konstante middelsvære smerter og udstråling. Hun genoptager efterfølgende sit arbejde og arbejder på fuld tid i 3 år. På dette tidspunkt udsættes hun på ny for en nakkedistorsion, der medfører en forværring af den tidligere tilstand. Skadelidte overgår efter et arbejdsprøvningsforløb til mellemste førtidspension, da hendes erhvervsevne vurderes at være nedsat med ca. 2/3. Da det ikke lægeligt kan sandsynliggøres, at den første ulykke selvstændigt ville have påvirket erhvervsevnen på sigt, er der ikke grundlag for fradrag i erhvervsevnetabet. Vi vurderer tabet af erhvervsevne til 65 procent for den sidste ulykke, da hele hendes erhvervsnedsettelse skønnes at hidrøre herfra.

I nogle situationer må vi lægge til grund, at den skadelidtes erhvervsevne ville være blevet nedsat i fremtiden, på grund af udviklingen i den forudbestående lidelse, uanset om skaden var sket eller ej.

Vi vil under disse omstændigheder foretage en vurdering af, hvor stort et erhvervsevnetab skadesfølgerne i sig selv har medført i forhold til skadelidtes fulde erhvervsevne.

Eksempel 45: En 50-årig, fuldtidsarbejdende vicevært har i de seneste år lidt af tiltagende Parkinsonssyge (rystesyge). Han er udsat for en skulderskade, der medfører daglige smerter og let indskrænket bevægelighed. Under den følgende langvarige sygemelding bliver hans forudbestående rystesyge samtidig så alvorlig, at han helt må opgive at vende tilbage til arbejdet. Han tilkendes herefter forhøjet almindelig førtidspension uden forudgående arbejdsprøvning. Kommunen etablerer et skånejob til ham, hvor han arbejder 15-20 timer ugentligt på en Falckstation. Sagen bliver forelagt for styrelsens speciallægekonsulent, der vurderer, at rystesygen inden for den nærmeste fremtid under alle omstændigheder ville blive så alvorlig, at skadelidte ikke ville kunne have fortsat sit arbejde som vicevært. Vi vurderer på dette grundlag, at den primære årsag til overgangen til førtidspension skyldes den forudbestående lidelse, selv om den endnu ikke var erhvervshindrende på skadestidspunktet. Vi finder dog ikke, at det kan afvises, at skaden i sig selv har været medvirkende til den samlede erhvervsmæssige situation, og erhvervsevnetabet bliver fastsat til cirka 1/3 af det samlede erhvervsevnetab på 60 procent, altså skønsmæssigt 20 procent i forhold til fuld erhvervsevne.

I situationer, hvor der som ovenfor foretages reduktion for forudbestående lidelser i det samlede erhvervsevnetab, vil der ved vurderingen af det erhvervsevnetab, som kan tilskrives ulykkestilfældet, ofte blive anvendt en fordeling svarende til 1/4, 1/3, 1/2, 2/3 eller 3/4.

5.2 Efterfølgende forhold (forhold, der indtræder efter skaden og inden vores vurdering)

Hvis den skadelidte efter skaden er indtrådt pådrager sig en lidelse, som er uden sammenhæng med skadesfølgerne, vil lidelsen også blive inddraget i vurderingen af erhvervsevnetabet.

Der vil altså blive foretaget en vurdering af, om den efterfølgende lidelse har indflydelse på skadelidtes samlede erhvervsmæssige situation. Hvis vi finder, at dette er tilfældet, vil vi, som beskrevet ovenfor, foretage en vurdering af, hvor stort et erhvervsevnetab skaden i sig selv har medført i forhold til skadelidtes samlede erhvervsevnenedsættelse.

Eksempel 46: En 38-årig kontorassistent pådrager sig en nakkedistorsion med lettere, daglige smertesymptomer. Hun vender tilbage arbejdet på deltid med 30 timer ugentligt. Efter 1 års tid får hun tiltagende problemer med smerter i skiftende dele af bevægeapparatet, og man finder ud af, at hun lider af sklerose. Hun må herefter opgive sit arbejde og påbegynder en arbejdsprøvning for at få afklaret, om hun skal overgå til førtidspension eller fleksjob. Da hun kunne arbejde ca. 30 timer ugentligt efter skaden, vurderer vi erhvervsevnetabet som følge af denne til 20 procent, hvilket modsvarer arbejdstidsnedsættelsen fra 37 til 30 timer ugentligt. Det erhvervsevnetab, der ligger herudover, vurderes at hidrøre fra den tilstødende lidelse sklerose.

Selvom der også for de efterfølgende konkurrerende lidelser må stilles krav om, at lidelsen i sig selv ville have påvirket erhvervsevnen, vil det ofte være vanskeligt at be- eller afvise, om dette konkret er tilfældet. Dette vil særligt være gældende i de situationer, hvor den erhvervsmæssige situation endnu ikke er afklaret på det tidspunkt, hvor den konkurrerende lidelse opstår. I forhold til de forudbestående konkurrerende forhold foreligger der jo netop ikke et erhvervsmæssigt forløb, som kan skabe formodning for, om skadelidte havde fuld eller reduceret erhvervsevne.

Ny tilskadekomst

I de situationer, hvor skadelidtes erhvervsmæssige fremtid er uafklaret på det tidspunkt, hvor den tilstødende lidelse debuterer, står vi således over for et vanskeligt skøn. Det typiske tilfælde vil være, hvor skadelidte i forbindelse med et sygedagpengeforløb udsættes for en ny tilskadekomst.

I mangel af konkrete holdepunkter for, hvordan skaden ville have påvirket skadelidtes erhvervsevne uden den tilstødende lidelse, kan vi være nødsaget til at foretage vurderingen af erhvervsevnetabet ud fra en fordeling af det samlede erhvervsevnetab på baggrund af skadernes relative størrelse.

Eksempel 47: En 37-årig sygeplejerske pådrager sig en nakkedistorsion med daglige lokale smerter og nogen udstråling til arme og fingre. Méngraden vurderes til 8 procent. Skadelidte bliver efter ulykken sygemeldt og afventer arbejdsprøvning, da hun udsættes for en ny nakkedistorsion. Méngraden efter de 2 ulykker til sammen vurderes til 15 procent. Skadelidte kan efter 2. ulykke ikke gennemføre arbejdsprøvningen og bliver tilkendt mellemste førtidspension. Vi vurderer det samlede erhvervsevnetab til at være omkring 65 procent, og erhvervsevnetabet fordeles med cirka halvdelen til hver ulykke. Erhvervsevnetabet efter 1. ulykke vurderes til skønsmæssigt 35 procent.

6. Ingen eller svag tilknytning til arbejdsmarkedet

Da vurderingen af erhvervsevnetab som udgangspunkt foretages som en prognose over den skadelidtes forventede erhvervsforløb uden skaden, sammenholdt med erhvervsforløbet efter skaden, har tilknytningen til arbejdsmarkedet på skadestidspunktet og i årene før væsentlig betydning for vores vurdering.

En helt eller delvist manglende tilknytning til arbejdsmarkedet før ulykken kan skyldes en række forhold. Vi har nedenfor fremdraget de forhold, som må anses for de mest hyppigt forekommende.

6.1 Sociale forhold

Hvis den skadelidte i årene før tilskadekomsten har været uden for arbejdsmarkedet på grund af sociale forhold, må vi som udgangspunkt lægge til grund, at dette også ville have været tilfældet, såfremt skaden ikke var sket.

Dette kan være tilfældet, hvis skadelidte for eksempel er tilkendt førtidspension før tilskadekomsten og ikke har udnyttet en eventuel resterhvervsevne, eller hvis skadelidte igennem flere år har modtaget kontanthjælp på grund af et mangeårigt misbrug af for eksempel alkohol eller narkotika.

Eksempel 48: En 39-årig heroinmisbruger har ikke haft kontakt til arbejdsmarkedet gennem en længere årrække og modtager kontanthjælp. Han er udsat for et overfald og pådrager sig brud på begge underarme, medførende smerter og nedsat funktion i begge hænder. Efter skaden overgår han til førtidspension. På baggrund af varigheden af hans misbrug, sammenholdt med hans alder, finder vi det ikke sandsynligt, at han ville have været i stand til at udnytte sin erhvervsevne, hvis skaden ikke var sket. Vi vurderer derfor, at skaden ikke har medført væsentlige ændringer i hans erhvervsmæssige situation, og erhvervsevnetabet bliver fastsat til mindre end 15 procent.

Udgangspunkt er intet erhvervsevnetab

I sådanne tilfælde må vi som udgangspunkt antage, at manglende tilknytning til arbejdsmarkedet også efter en tilskadekomst skyldes de sociale forhold og ikke skaden i sig selv; den erhvervsmæssige situation har ikke ændret sig i forhold til før skaden. Erhvervsevnetabet vil under sådanne omstændigheder blive vurderet til mindre end 15 procent.

Såfremt der foreligger oplysninger, som sandsynliggør, at skadelidte ville være kommet i arbejde, hvis skaden ikke var sket, vil dette blive inddraget i vurderingen som indikation for, at der foreligger et erhvervsevnetab, trods den manglende tilknytning til arbejdsmarkedet. I sådanne tilfælde vil størrelsen af erhvervsevnetabet afhænge af en konkret vurdering.

Løs tilknytning til arbejdsmarkedet

Hvis skadelidte før tilskadekomsten havde løs tilknytning til arbejdsmarkedet på grund af sociale forhold, vil tilsvarende betragtninger gøre sig gældende. En løs tilknytning til arbejdsmarkedet både før og efter en skade medfører således, at vi som udgangspunkt må betragte den erhvervsmæssige situation som uændret efter tilskadekomsten. Dette udgangspunkt kan fraviges, for eksempel hvis der kan påvises et tab af arbejdsindkomst i forhold til årene før skaden.

Indkomstnedgang

Vurderingen af erhvervsevnetabet foretages som udgangspunkt efter økonomiske kriterier. I de tilfælde, hvor skadelidte ikke er vendt tilbage til arbejdsmarkedet efter skaden, vil vi foretage et skøn over, om skadelidte vil kunne opnå tilsvarende indkomster efter skaden som i årene før tilskadekomsten. Da en løs tilknytning til arbejdsmarkedet ofte medfører svingende indkomster, vil en sådan vurdering tage udgangspunkt i den gennemsnitlige indkomst i årene før skaden. Ved skønnet over hvilket indkomstniveau skadelidte vil kunne forvente med skaden, vil skadens art og omfang også indgå.

Eksempel 49: En 42-årig ufaglært stilladsarbejder pådrager sig en ledskade i højre ankel, der medfører daglige smerter og løshed i ankelledet. Efter skaden går han sygemeldt, og han vil ikke kunne vende tilbage til arbejdet som stilladsarbejder, da han ikke kan gå på stiger eller varetage særligt stående/gående arbejdsfunktioner. I de seneste 3 år før skaden har han på grund af alkoholproblemer haft en løs tilknytning til arbejdsmarkedet, og hans arbejdsindkomst har gennemsnitligt ligget på ca. 150.000 kr. i disse år. På baggrund af skadens art og omfang vurderer vi, at han set i forhold til skadesfølgerne i sig selv vil have mulighed for at påtage sig ikke benbelastende, ufaglært arbejde med et indkomstniveau, som svarer til ca. 2/3 af det, han havde før skaden. Erhvervsevnetabet bliver derfor fastsat til 35 procent.

6.2 Indvandrere og flygtninge

For flygtninge og indvandrere, der er kommet til Danmark i årene op til skaden, vil manglende tilknytning til arbejdsmarkedet ikke kunne tillægges samme vægt som beskrevet ovenfor. Der kan i disse tilfælde være en rimelig formodning om, at den manglende tilknytning til det danske arbejdsmarked kan være midlertidig og skyldes almindelige tilpasningsvanskeligheder.

Ved vurderingen af sådanne sager vil blandt andet oplysninger vedrørende uddannelsesniveau og sprogkundskaber indgå. Ud fra disse oplysninger, sammenholdt med skadens art og omfang vil der herefter blive foretaget et konkret skøn over skadelidtes muligheder for at opnå den forventede tilknytning til det danske arbejdsmarked med skaden.

Eksempel 50: En 28-årig mand pådrager sig et let brud på lænderysøjlen med daglige smerter og let nedsat bevægelighed i lænden. Han er kommet til Danmark fra Iran 2 år før skaden og gik på skadestidspunktet til danskundervisning. Det fremgår af sagen, at han i Iran havde ufaglært arbejde, og at hans danskundskaber er begrænsede. Vi finder det sandsynligt, at han efter endt danskundervisning ville have kunnet påtage sig ufaglært arbejde her i landet. Vi vurderer, at hans muligheder for at varetage et sådant arbejde er blevet begrænset på grund af skaden. Han har således ikke længere mulighed for at påtage sig fysisk belastende arbejdsopgaver og vil have behov for vekslende arbejdsstillinger. Erhvervsevnetabet fastsættes til skønsmæssigt 25 procent.

Opholdets tidsmæssige udstrækning

Varigheden af den enkelte indvandrer/flygtninges tilknytning til Danmark vil være afgørende for, hvorvidt manglende eller løs tilknytning til arbejdsmarkedet tillægges samme betydning som ved vurderingen af skadelidte, der er født her i landet.

Eksempel 51: En 55-årig afghansk kvinde får brud på begge ben. Skadelidte bliver fast bruger af 2 krykkestokke. Skadelidte har været i Danmark i 15 år på skadestidspunktet, men har på intet tidspunkt haft erhvervsmæssigt arbejde og har modtaget kontanthjælp. Det fremgår af sagen, at hun er analfabet og har begrænsede danskundskaber. Skadelidte overgår efter ulykken til mellemste førtidspension. Vi skønner, at skadelidte ikke ville have opnået lønindtægt i Danmark uden skaden. Erhvervsevnetabet vurderes til mindre end 15 procent, da skaden ikke kan antages at have medført ændringer i skadelidtes erhvervsmæssige situation.

6.3 Erstatningsansvarslovens § 8

Erhvervsevne uden lønindkomst

Erstatningsansvarslovens § 8 vedrører skadelidte, som udnytter deres erhvervsevne på en måde, der ikke eller kun i begrænset omfang giver indtægt.

Dette gælder som udgangspunkt for børn, unge under uddannelse, som ikke modtager løn, samt hjemmearbejdende ægtefæller/samlevende.

For sådanne skadelidte fastsættes erhvervsevnetabet som et kapitalbeløb beregnet på grundlag af det varige mén. Vedrørende den konkrete erstatningsberegning henvises til lovtæksten.

Hvis méngraden er mindre end 15 procent, ydes der ikke erstatning for erhvervsevnetab efter denne bestemmelse. Såfremt en person, der er omfattet af § 8, havde en forudbestående lidelse, vil berettigelse til erstatning afhænge af, om den samlede méngrad inklusive denne lidelse er 15 procent eller derover. Der vil i så fald ydes erstatning svarende til forskellen mellem den efter EAL § 8 beregnede kapitalerstatning med og uden skaden.

Eksempel 52: Skadelidte havde før skaden en ryglidelse, der vurderes til 15 procent i mén. Skadelidte pådrager sig et hoftebrud, og den samlede méngrad for hoftebruddet og ryglidelsen er fastsat til 25 procent. Skadelidte vil være berettiget til erstatning beregnet ud fra forskellen i méngraden.

Det falder uden for styrelsens kompetence at vurdere, om en skadelidte er omfattet af denne bestemmelse.

Ny EAL

Med ændringen af erstatningsansvarsloven vil EAL § 8 kun omfatte skadelidte, som endnu ikke er fyldt 15 år. Erstatningsberegningen tager stadig udgangspunkt i méngraden. Berettigelsen til erstatning efter EAL § 8 for skader sket fra den 1. juli 2002 kræver imidlertid nu kun, at méngraden er på 5 procent eller derover. Erstatningen beregnes herefter som méngraden ganget med faktor 10 ganget med en i loven fastsat årløn, der på nuværende tidspunkt udgør 276.000 kr. Årslønnen vil blive reguleret årligt.

Husmødre og studerende

Ændringen af EAL § 8 betyder, at vi for skader sket fra den 1. juli 2002 skal vurdere erhvervsevnetabet for hjemmearbejdende og unge under uddannelse efter hovedbestemmelsen i EAL § 5.

For de studerende vil vi undertiden kunne anvende muligheden for at afgive midlertidige udtalelser for at afvente, om skadelidte efter skaden fuldfører sin uddannelse. Hvis skadelidte gennemfører sin uddannelse og efterfølgende opnår beskæftigelse inden for sit faglige område, vil der normalt ikke være grundlag for erstatning for tab af erhvervsevne. Opgiver skadelidte uddannelsen må vi foretage en konkret bedømmelse af, om det er skaden, der har været årsag til uddannelsesophøret. Vi må derefter vurdere skadelidtes erhvervsmæssige muligheder i forhold til arbejdsmarkedet mere generelt.

Vurderingen af erhvervsevnetabet for hjemmearbejdende forudses at blive vanskelig. Det må forventes, at vi må afklare helt konkret, hvilke arbejdsopgaver skadelidte havde i hjemmet forud for skaden, eventuelt også med angivelse af tidsforbrug. Derefter må vi afklare, hvilke af arbejdsopgaverne skadelidte ikke længere kan varetage, og herefter vurdere hvad skadelidtes arbejdskraft i hjemmet har tabt i værdi i forhold til før skaden. Nedgangen i værdien af skadelidtes arbejdskraft vil være udtryk for erhvervsevnetabsprocenten.

7. Skader sket før den 1. oktober 1984

Før vedtagelsen af erstatningsansvarsloven den 1. oktober 1984 blev personskadesager ofte vurderet efter ulykkesforsikringsloven.

7.1 Ulykkesforsikringsloven; invaliditetsgrad

Vurderingen efter ulykkesforsikringsloven indebærer, at vi i stedet for at udtale os om méngrad og erhvervsevnetab hver for sig udtaler os om invaliditetsgraden.

Invaliditetsgraden

Invaliditetsgraden angives som en procentsats og er sammensat af den medicinske invaliditet, hvilket svarer til det varige mén efter EAL, og et eventuelt erhvervsmæssigt begrundet tillæg (det erhvervsmæssigt begrundede tillæg blev tidligere omtalt som et socialt tillæg).

Méngraden

Méngraden er udtryk for de fysiske og psykiske følger efter skaden. Ménet dækker de varige gener og ulemper, den skadelidte har i den daglige livsførelse, som følge af skaden, både i forhold til arbejdsliv og fritid.

Méntabel

Méngraden fastsættes som en procentsats og vurderingen tager udgangspunkt i Arbejdsskadestyrelsens vejledende méntabel, hvori de mest almindelige skader findes. Hvis en skade ikke fremgår af méntabellen, vil vurderingen blive foretaget på baggrund af et lægeligt skøn, der tager udgangspunkt i sammenlignelige skader i méntabellen.

Da méngraden er udtryk for de varige medicinske følger efter skaden, kan den først fastsættes, når helbredstilstanden er stationær, hvilket vil sige når tilstanden ikke længere bliver bedre.

Erhvervsmæssigt tillæg

Et erhvervsmæssigt tillæg til méngraden kan gives, når skaden har påvirket

erhvervsevnen i større omfang, end hvad der umiddelbart følger af den medicinske invaliditetsgrad/méngraden. Størrelsen af det erhvervsmæssige tillæg fastsættes skønsmæssigt ud fra en konkret vurdering af skadens betydning for den erhvervsmæssige situation og modsvarer ikke vurderingen af erhvervsevnetab efter erstatningsansvarsloven.

Eksempel 53: En 19-årig mand pådrager sig svære forbrændinger på 60 procent af kroppen. Igennem årene efter skaden forværres hans samlede helbredstilstand på grund af skaden, fordi hudens manglende elasticitet og stramning medfører ryg- og knæproblemer. Den samlede méngrad fastsættes til skønsmæssigt 40 procent. Efter skaden har han forsøgt at opretholde en normal tilknytning til arbejdsmarkedet, men på grund af de tiltagende gener som følge af skaden bliver han tilkendt mellemste førtidspension, svarende til

en nedsættelse af erhvervsevnen med 2/3. Der vil her kunne fastsættes et erhvervsmæssigt tillæg på skønsmæssigt 25 procent, og invaliditetsgraden fastsættes til 65 procent.

8. Bilag

Oversigt over variable størrelser i erstatningsansvarsloven før 30. juni 2002

Maksimal årsløn Godtgørelse per méngrad

1.10.1984 - 31.3.1985	350.000	2.000
1.4.1985 - 31.3.1986	367.000	2.095
1.4.1986 - 31.3.1987	381.000	2.180
1.4.1987 - 31.3.1988	402.500	2.300
1.4.1988 - 31.3.1989	431.000	2.460
1.4.1989 - 31.3.1990	449.000	2.565
1.4.1990 - 31.3.1991	461.000	2.635
1.4.1991 - 31.3.1992	470.500	2.690
1.4.1992 - 31.3.1993	487.500	2.785
1.4.1993 - 31.3.1994	501.000	2.865
1.4.1994 - 31.3.1995	511.000	2.920
1.4.1995 - 31.12.1995	514.500	2.940
1.1.1996 - 31.12.1996	528.500	3.020
1.1.1997 - 31.12.1997	532.000	3.040
1.1.1998 - 31.12.1998	546.000	3.120
1.1.1999 - 31.12.1999	562.000	3.210
1.1.2000 - 31.12.2000	581.500	3.325
1.1.2001 - 31.12.2001	602.000	3.440
1.1.2002 - 30.6.2002	620.000	3.545
1.7.2002 - 31.12.2002	(620.050)	5.905
1.1.2003 - 31.12.2003	(641.750)	6.115